

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

2016

Είκων έξωφύλλου: Ειδώλιο Ἴσιδος ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Μπρεξίτζας.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ χαρακτήρας τῶν δημοσιευομένων ἐκθέσεων τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι προσωρινός. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς μελέτης καὶ τῆς ὀριστικῆς δημοσίευσης τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν τῆς.

Ἀπαγορεύεται ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἀναδημοσίευση χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Συμβουλίου.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2016

ΤΟΜΟΣ 63 (2016)

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία
Πανεπιστημίου 22, 106 72

FAX +30 210 3644996, τηλ. +30 210 3609689
secr@archetai.gr - www.archetai.gr

ISSN 0570-6211

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2016

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

*Γενικοῦ Γραμματέως
τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
Ἀκαδημαϊκοῦ*

ΑΘΗΝΑΙ 2017

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἐφέτος τὸ 2017 συμπληρώθηκαν 180 χρόνια τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ οἱ ἐτήσιες συναθροίσεις μας δὲν εἶναι ισάριθμες, γιατί καὶ τὸν 19ο αἰώνα ὑπῆρξαν ἡμέρες μαρασμοῦ, σχεδὸν θανάτου, τῆς Ἑταιρείας καὶ κατὰ τὸν 20ὸ ἢ Κατοχὴ τῶν ἐτῶν '41-'44 ἔγινε αἰτία ματαίωσης Συνελεύσεων ἀλλὰ καὶ ἀπουσίας ἔργου. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα οὔτε ἀνασκαφές ἔγιναν οὔτε τὰ ἀρχαῖα ἦταν δυνατὸν νὰ μελετηθοῦν μὲ ἀδειανὰ μουσεῖα καὶ θαμμένα ἀρχαῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ σημερινή μας συνάθροιση, ὅπως καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια, δὲν γίνεται σὲ ἀτμόσφαιρα αισιοδοξίας, δὲν εἶναι ὅμως δικό μας τὸ φταίξιμο. Ἀλλὰ ἂς ἔλθουμε στὸ πρῶτο καθῆκον, τῆ μνημόνευση τῶν ἐταίρων ποὺ ἄφησαν τὴ ζωὴ κατὰ τὸ 2016.

Ὁ Ραφαὴλ Σαμπεταῖ (17 Μαρτίου 1924 - 21 Μαΐου 2016), γεννημένος στὰ Τρίκαλα τῆς Θεσσαλίας, μεγάλωσε στὸν Βόλο ὅπου ἔκανε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές. Ἐφηβος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς, τὴν ἔζησε κρυμμένος κάπου στὸ Πήλιο. Μὲ τὴν Ἀπελευθέρωση γράφτηκε στὸ Πανεπιστήμιο ὅπου σπούδασε Χημεία. Δίδαξε στὴ Μέση Ἐκπαίδευση καὶ σὲ Τεχνικὲς Σχολές καὶ ἐργάστηκε ὡς σύμβουλος σὲ φαρμακευτικὲς ἐταιρεῖες καὶ ἐταιρεῖες πετροχημικῶν. Ἐταῖρος μας ἀπὸ τὸ 1985, διετέλεσε Πρόεδρος φιλανθρωπικοῦ ἰσραηλιτικοῦ σωματείου καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου Ἑλλάδος.

Ὁ Χαράλαμπος Μπούρας (1933 - 27 Ἰουλίου 2016) ὑπῆρξε συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τοῦ Ἀναστασίου Ὁρλάνδου καὶ τοῦ Γιάννη Τραυλοῦ. Ἀρχιτέκτων τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως, ἄρχισε τὸ ἐπιστημονικὸ του στάδιο μὲ τὴν ἀναστήλωση καὶ δημοσίευση τῆς δωρικῆς στοᾶς τοῦ ἱεροῦ τῆς Βραυρῶνος. Μετὰ ἀπὸ σπουδές στὸ Παρίσι, κοντὰ στὸν André Grabar, γρήγορα ἔγινε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο καὶ ἀπὸ τὸ 1974 στὸ Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο. Μέλος, καὶ ἀπὸ τὸ 1985 Πρόεδρος, τῆς Ἐπιτροπῆς Συντηρήσεως τῶν Μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπέδρασε καιριῶς στὴν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν συντήρησης τῶν μνη-

μείων και καθόρισε τὸν τρόπο ἀναστήλωσης ὄχι μόνο σ' ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται στὴν Ἀκρόπολη ἀλλὰ, ὄντας ἐπὶ 31 χρόνια μέλος τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, καθόρισε τὸν τρόπο καὶ τὴ μορφή ἀναστήλωσης τῶν μνημείων ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Καθηγητὴς ἐπὶ 34 χρόνια, διεμόρφωσε πλῆθος ἀρχιτεκτόνων μὲ τὴ διδασκαλία καὶ μὲ τὰ ἔργα του.

Τὸν γνώρισα σπουδαστὴ τὸ 1958 καὶ εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ συνεργασθοῦμε καὶ νὰ περιοδεύσουμε σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἦταν ὁ καλύτερος μαθητὴς τοῦ Ὁρλάνδου, ὅπως ὁ δάσκαλός του ὑπῆρξε ὁ καλύτερος μαθητὴς τοῦ Dörpfeld.

Ὁ Πέτρος Καλλιγᾶς (1934 - 1 Σεπτεμβρίου 2016) ὑπῆρξε στέλεχος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Διορισμένος ὡς Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων τὸ 1963, ὑπηρέτησε σὲ σημαντικὲς θέσεις, πρῶτα στὴν Κέρκυρα καὶ τελευταῖα στὴ Διεύθυνση τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Μουσείου της καὶ ἑνὸς τμήματος τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ μελέτες του ἀφοροῦν σημαντικὰ θέματα τῆς κερκυραϊκῆς ἀρχαιολογίας καὶ προβλήματα τῆς τοπογραφίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Χρῦσης Πελεκίδης (1923 - 30 Ὀκτωβρίου 2016), γιὸς τοῦ Εὐστρατίου Πελεκίδη, Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων καὶ καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου τῆς Ἀρχαιολογίας, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Δημητρίου Πελεκίδη, Διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἔκανε σπουδὲς στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ Παρίσι. Στὴ Γαλλία σύνταξε τὸ σπουδαιότερο ἔργο του *Ἱστορία τῆς ἀττικῆς ἐφηβείας, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ἕως τὸ 31 π.Χ.* (*Histoire de l'éphébie attique des origines à 31 avant Jésus-Christ*, Paris 1962). Καθηγητὴς στὸ Λεόντειο Λύκειο στὴν ἀρχὴ καὶ κατόπιν τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, δίδαξε ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ διεμόρφωσε πλῆθος νέων ἐπιστημόνων.

Ἡ Δέσποινα Δανιηλίδου (1949 - 3 Δεκεμβρίου 2016) διετέλεσε ἀρχικῶς βοηθὸς τοῦ Γεωργίου Μυλωνᾶ στὴν ἀνασκαφὴ τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1980 ἐρευνήτρια στὸ Κέντρο Ἀρχαιότητος τῆς Ἀκαδημίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπεχώρησε τὸ 2010. Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς θητείας της στὸ Κέντρο δὲν ἔπαυσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὶς Μυκῆνες καὶ μεταξὺ τῶν ἔργων της συγκαταλέγεται ὁ τόμος *Τὸ «ἐργαστήριον» τῶν Μυκηνῶν*, ποὺ ἀποτελεῖ μέρος τῆς μεγάλης δημοσίευσης τοῦ χώρου αὐτοῦ.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Στὰ Ἀστέρια Γλυφάδας ἡ κυρία Κωνσταντίνα Καζᾶ συνέχισε τὴν ἔρευνα ἐκτάσεως εἰς τὴν ὁποία ὑπὸ σχετικῶς μικρῆ ἐπίχωση ἀποκαλύπτεται τὸ βραχῶδες ἔδαφος ἀνώμαλο καὶ γεμάτο κοιλώματα, λάκκους, αὐλάκες, ἄλλα φυσικὰ καὶ ἄλλα τεχνητά, μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία ἐνὸς πλυντηρίου μεταλλεύματος. Τὰ αὐλάκια χρησίμευαν γιὰ τὴ διοχέτευση νεροῦ καὶ οἱ λάκκοι, τεχνητοὶ ἢ φυσικοί, γιὰ νὰ συγκεντρώνεται τὸ μέταλλευμα ποῦ καθαρίζοταν. Σὲ σχετικῶς ὁμαλὲς ἄλλὰ ἐπικλινεῖς ἐπιφάνειες τοποθετοῦσαν τὸ μέταλλευμα γιὰ νὰ στεγνώσει καὶ νὰ γίνῃ καὶ ὁ τελικὸς καθαρισμὸς καὶ ἡ ποιοτικὴ διαλογή του. Ὅταν ὁ χῶρος ἔπαψε νὰ εἶναι βιοτεχνικός, οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἐκμεταλλεύτηκαν τὴ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους καὶ ὀρισμένους λάκκους τοὺς μετέτρεψαν, μὲ τὴν ἀναγκαῖα συμπληρωματικὴ λάξευση καὶ τακτοποίηση, σὲ θαλαμοειδεῖς τάφους. Τοῦτο ἔγινε στὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀπὸ τὴν ΠΕ 1 στὴν ΠΕ 2 ἐποχῇ.

Λεῖψανα τῆς χρήσης τοῦ χώρου ὡς νεκροταφείου εἶναι καὶ ἡ εὕρεση ἀποθέτου, ὅπου βρέθηκαν ἑκατοντάδες ἀκεραίων καὶ θραυσμάτων ἀγγείων, κυρίως φιαλῶν μικροῦ μεγέθους, λεπίδων ὀψιανοῦ, εἰδωλίων, ὀστρέων καὶ χαλικίων.

Ἡ ἀνασκαφὴ στὰ Ἀστέρια Γλυφάδας ἀποκάλυψε ἕως τώρα πρωτόγονες μεταλλουργικὲς ἐγκαταστάσεις ποῦ χρονολογοῦνται στὰ τέλη τῆς 4ης καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς 3ης χιλιετίας. Τὸ ἀναγκαῖο νερὸ γιὰ τὶς ἐργασίες τὸ παρῆχε κάποιος χεῖμαρρος τοῦ ὑπερκείμενου Ὑμηττοῦ. Ἀπὸ λιθοσωρὸς ποῦ δημιουργήθηκαν στὴν Ἀρχαιότητα μὲ τὴ συγκέντρωση ἀχρήστων ὑλικῶν καὶ ἀπὸ τὴν εὕρεση θραυσμάτων λιθαργύρου καὶ ἀπὸ λίγα λείψανα ἢ ἴχνη χαλκοῦ βεβαιώνεται ἡ συστηματικὴ κατεργασία μεταλλευμάτων στὴν εὐρύτερη ἔκταση τῆς ἀνασκαφῆς. Φυ-

1. ΓΛΥΦΑΔΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ

1. Γλυφάδα Αττικής. Τοπογραφικό σχέδιο της ανασκαφής.

σικά φαινόμενα πιθανώς προκάλεσαν τη διακοπή της μεταλλουργικής δραστηριότητας και τη μετατροπή του έγκαταλελειμμένου χώρου σε νεκροταφείο. Η εύρεση του αποθέτου μαρτυρεί την τέλεση ταφικών τελετών.

2. ΜΠΡΕΞΙΖΑ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Συμπληρωματικές έρευνες έγιναν στο αιγυπτιακό ιερό της Μπρεξίζας του Μαραθώνος από την κυρία Ίφιγένεια Δεκουλάκου. Κατά το 2016 έρευνήθηκαν το ανατολικό δωμάτιο της βόρειας εισόδου του κεντρικού τετραγώνου οικοδομήματος του ιερού και συμπληρώθηκε ή έρευνα του βορείου δωματίου

2. Μπρεξίτζα Μαραθῶνος. Λύχνοι και εἰδώλια.

τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου. Τὰ εὐρήματα ἦσαν μεγάλη ποσότητα ἀπὸ κεραμίδια τῆς στέγης σὲ θραύσματα, σοβάδες τῶν τοίχων, κομμάτια ἀπὸ λυχνάρια καὶ ὄστρακα ἀγγείων χωρὶς διάκοσμο, ὅλα τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ., δηλαδὴ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ. Τὸ δωμάτιο τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἦταν πλουσιότερο σὲ εὐρήματα, ὅπως λύχνοι ἢ θραύσματά τους μὲ ἀνάγλυφες παραστάσεις, ἓνα ἔλλιπες πήλινο εἰδώλιο Ἰσιδος μὲ τὴν ἡμισέληνο στὸ κεφάλι καὶ πλοχμὸ λοξὰ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ μία μικρὴ φθαρμένη λίθινη προτομὴ Σαράπιδος.

Συμπληρωματικὴ ἔρευνα ἔγινε καὶ στὸ κεντρικὸ δωμάτιο τῆς νότιας στοᾶς τῆς αὐλῆς, ποὺ βρίσκεται στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ συγκροτήματος. Βρέθηκαν καὶ πάλι θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἀμφορέων, μιὰ πήλινη χύτρα καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, σκύφοι, λεκανίδες καὶ πρόχοι ποὺ χαρακτηρίζουν καὶ τὴ χρῆση τοῦ χώρου, ὅλα τοῦ 2ου αἰῶνος μ.Χ.

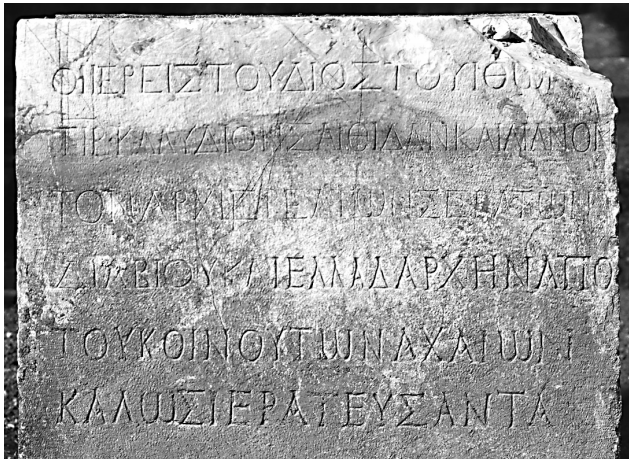
3. ΜΕΣΣΗΝΗ

Στη Μεσσήνη ὁ κ. Πέτρος Θέμελης ὀλοκλήρωσε τὴν ἀποκάλυψη οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος βορείως τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος τοῦ 4ου καὶ 5ου αἰ. μ.Χ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς δεξαμενές νεροῦ καὶ δωμάτια γύρω ἀπὸ αὐτὲς μὲ λίθινα θρανία κατὰ μῆκος τῶν τοίχων στὸ ἐσωτερικὸ τους. Ὁ ἀνασκαφεὺς νομίζει ὅτι τὸ ὅλο συγκροτήμα χρησίμευε σὲς τελετὲς μύησης τῶν ὀπαδῶν τῆς αἰγυπτιακῆς λατρείας καὶ τῆ βάπτισις τῶν μυστῶν σὲς δεξαμενές. Ἀκόμη θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐγγύτης τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος μὲ τὴν πρωτοβυζαντινὴν χριστιανικὴ βασιλικὴ δὲν εἶναι τυχαία.

Στὸ νότιο τμήμα τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἰσιδος ἀποκαλύφθηκαν καμαροσκέπαστα δωμάτια μεγάλων διαστάσεων ποὺ συνδέονται «κατασκευαστικὰ καὶ λειτουργικὰ» μὲ τὴ μεγάλη ὑπόγεια στοὰ ποὺ περιβάλλει τὸ ἱερό.

Στὴν ἀγορὰ τὸ οἰκοδόμημα ἐλληνιστικῶν χρόνων, ποὺ εἶχε χαρακτηριστεῖ ὡς δειπνιστήριο τοῦ ἱεροῦ τῆς Μεσσάνας καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο δωμάτια, γιὰ τὸ ἓνα, τὸ βόρειο δωμάτιο, πιστεύεται ἀκόμη ὅτι ἦταν δειπνιστήριο. Τὸ πλαϊνὸ του νότιο δωμάτιο ἔπειτα ἀπὸ συμπληρωματικὴ ἀνασκαφὴ θεωρεῖται ὡς πρυτανεῖον καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν εὕρεση βάσεων στηλῶν γιὰ ψηφίσματα. Στὰ μεταγενέστερα χρόνια τὸ δωμάτιο ἐπεκτάθηκε πρὸς Νότον γιὰ νέα χρῆσις καὶ γιὰ τὴν ἐπέκτασις χρησιμοποιήθηκαν ὡς οἰκοδομικὸ ὑλικὸ βάρθρα ἀνδριάντων μὲ ἐπιγραφές ποὺ ἀρχικὰ ἦταν στημένα στὸ δωρικὸ προστῶο τοῦ συγκροτήματος, ὅπου καὶ ἐπανατοποθετήθηκαν. Τὸ ἓνα φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴ τῶν ἱερέων τοῦ Διὸς Ἰθωμάτα πρὸς τιμὴν τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές Σαιθίδα Καιλιανοῦ I :

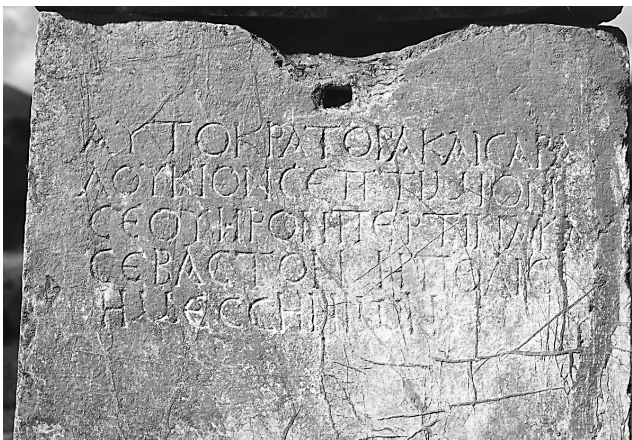
Οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμά[τα]
 Τιβ(έριον) Κλαύδιον Σαιθίδα Καιλιανόν
 τὸν ἀρχιερέα τῶν σεβαστῶν
 διὰ βίου καὶ ἐλλαδάρχην ἀπὸ
 τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν
 καλῶς ἱερατεύσαντα.

3. Μεσσήνη. Τὸ βάθρο μὲ τὴν τιμητικὴ ἐπιγραφὴ γιὰ τὸν Τιβέριο Κλαύδιο Σαιθίδα Καίλιανό.

Δεύτερο βάθρο σὲ δεύτερη χρῆση φέρει ἐπιγραφὴ τιμητικὴ γιὰ τὸν αὐτοκράτορα Σεπτίμιο Σεβήρο (193-211 μ.Χ.).

Αὐτοκράτορα Καίσαρα
 Λούκιον Σεπτίμιον
 Σεουήρον Περτίνακα
 σεβαστὸν ἢ πόλις
 ἢ Μεσσηνίων

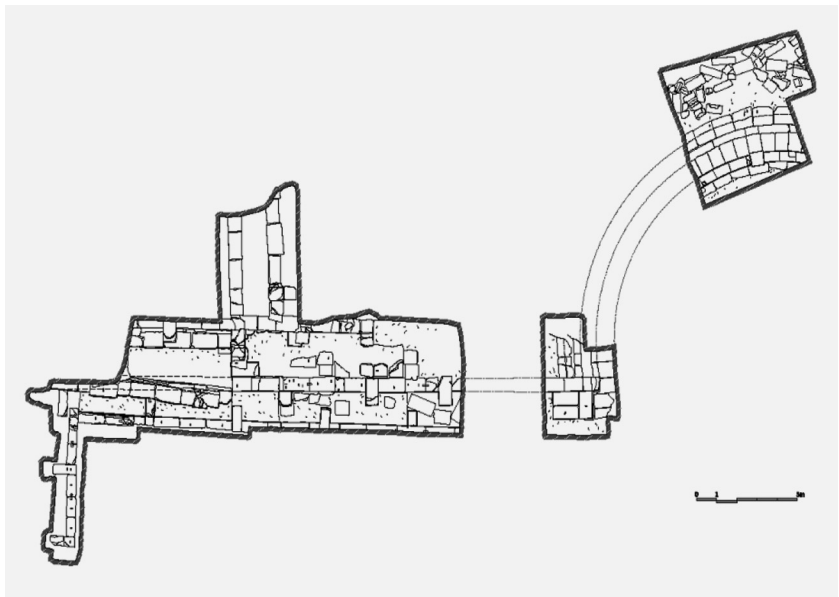
4. Μεσσήνη. Τιμητικὴ ἐπιγραφὴ γιὰ τὸν Σεπτίμιο Σεβήρο.

Ἐκτεταμένες ἐργασίες ἀναστήλωσης ἔγιναν στήν παλαίστρα τῆς Μεσσήνης, στή στοὰ τοῦ κρεοπωλείου καί στὸ ἀνάλημμα τοῦ λεγόμενου βορείου ἀνδῆρου.

4. ΘΟΥΡΙΑ

Στὴν ἀρχαία Θουρία ἡ κυρία Ξένη Ἀραπογιάννη εἶχε τὴν τύχη ἔπειτα ἀπὸ ἔρευνες καὶ μελέτες νὰ βρεῖ τὸ θέατρο τῆς ἀρχαίας Θουρίας καὶ νὰ ἀποκαλύψει τμῆμα του. Τὸ μνημεῖο εἶναι στραμμένο πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ οἱ θεατῆς ἔβλεπαν τὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας καὶ τὸν μεσσηνιακὸ κόλπο.

Ἀπὸ τὸ θέατρο ἀποκαλύφθηκε τὸ βόρειο ἀνάλημμα τοῦ κοίλου, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ πλευρὰ τῆς παρόδου. Ὁ ἀναλημματικὸς τοίχος φέρει ἀντηρίδες ποὺ ἐνίσχυαν τὴν ἀντοχή του στὶς πιέσεις τῶν χωμάτων τοῦ κοίλου καὶ εἶναι τώρα θεατὸς σὲ μῆκος 12 μ. καὶ σὲ ὕψος 3.70 μ. Καὶ ἄλλων τοίχων ἰσχυρῶν τμήματα ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ σὲ συνάφεια πρὸς τὸ ἀνάλημμα τοῦ κοίλου, τῶν ὁποίων ἡ χρησιμότης θὰ γίνῃ γνωστὴ ὅταν ἀποκαλυφθοῦν πλήρως. Ἐκείνο ποὺ μᾶς βεβαιώνει ὁμως γιὰ τὴν

5. Θουρία. Τὰ ἀποκαλυφθέντα τμήματα τοῦ θεάτρου.

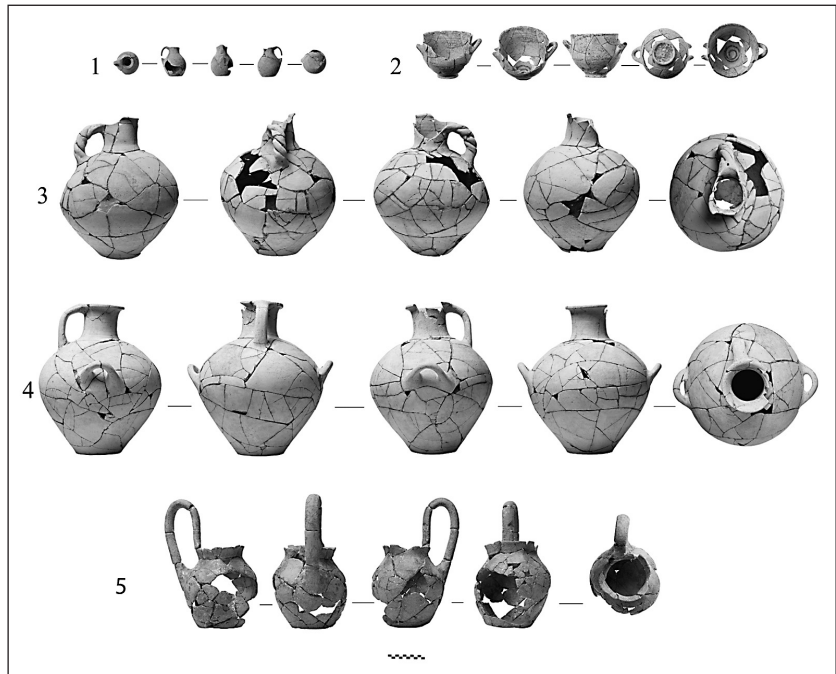
ταύτιση τῶν ἐρειπίων μὲ τὸ θέατρο εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τμήματος τῆς κυκλικῆς, ὅπως λέγει ἡ ἀνασκαφεύς, ὀρχήστρας καὶ ἡ εὕρεση τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἐδωλίων στὴν ἀρχικὴ τους θέση. Ἦλθε στὸ φῶς ἀκόμη καὶ τμῆμα τοῦ ἀπαραίτητου στὰ ἀρχαῖα θέατρα ὀρχητοῦ τῶν νερῶν τῆς βροχῆς, ποὺ βρίσκεται γύρω ἀπὸ τὴν ὀρχήστρα καὶ ἡ ἀρχὴ μιᾶς κλίμακος ἀνόδου στὰ ὑψηλότερα τοῦ θεάτρου.

Τὸ μνημεῖο ἔχει ὑποστεῖ μεγάλες βλάβες ἀπὸ φυσικὲς αἰτίες καὶ ἀπὸ ἀνθρώπινες ἐνέργειες καὶ ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνει πρὶν ἀπὸ τὴν πλήρη ἀνασκαφὴ του, χρονολογεῖται στὸν 3ο αἰῶνα π.Χ.

Στὴν Ἴκλαινα τῆς Μεσσηνίας, στὴ θέση «Τραγάνες» ὁ κ. Μιχάλης Κοσμοπούλος συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴ σὲ τέσσερις τομεῖς. Στὸν χώρο τοῦ κυκλωπέιου ἀνδῆρου βρέθηκε στρωμα καταστροφῆς τῆς ΥΕ ΙΙΑ2-ΙΙΒ περιόδου ἀπὸ καμένο χῶμα καὶ ὠμὲς πλίθες, ξύλα καὶ λίθους τοῦ συγκροτήματος. Σὲ ἄλλο σημεῖο, ἕνας μεγάλος τοῖχος ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς μνημειώδης ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 15 μ. καὶ γωνιάζει μὲ τοῖχο τοῦ ὁποίου εἶναι ἄγνωστο τὸ τέρμα.

Στὸ συμβατικῶς ὀνομαζόμενο κτίριο Χ ἐρευνήθηκε ἡ μία πλευρὰ του, ἡ ἀνατολική, γιὰ καλύτερη μελέτη του καὶ συνεχίστηκε ἡ ἀποκάλυψη τοῦ πλακόστρωτου δρόμου ποὺ περνᾷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν νότια πλευρὰ τοῦ κτιρίου. Ὁ δρόμος ἔχει καθαριστεῖ σὲ μῆκος 14 μέτρων, στρέφεται πρὸς Βορρᾶν καὶ τὴ βόρεια αὐτὴ προέκταση πλαισιώνουν σ' ἕνα σημεῖο τῆς δύο μεγάλες κατεργασμένες λιθόπλινθοι ποὺ πιθανόν, κατὰ τὸν ἀνασκαφέα, νὰ ἀποτελοῦν βάση μιᾶς πύλης. Ἡ κεραμικὴ ποὺ βρέθηκε στὸ σημεῖο αὐτό, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπίχωση ἐμπρὸς στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κτιρίου Χ, εἶναι τῆς περιόδου ποὺ ἦδη μνημόνευσα, ΥΕ ΙΙΑ2-ΙΙΒ.

Στὸ βιοτεχνικὸ συγκρότημα χώρος ἐλεύθερος ἀλλὰ ὀριζόμενος γύρω μὲ σαφήνεια, χαρακτηρίστηκε ὡς αὐλὴ, ἡ ὁποία μάλιστα ἔχει δάπεδο στρωμένο μὲ κάποιο κονίαμα. Ἐνα σχεδὸν τετράγωνο λιθολόγημα ἀνατολικῶς τῆς αὐλῆς ἴσως ἀποτελοῦσε τὴ βάση κατασκευῆς. Ἀπὸ τὴ βάση αὐτὴ ἀρχίζει ἀγωγὸς

6. Ίκλαινα Μεσσηνίας. Ποικίλα άγγεία άποκατεστημένα.

όρθογώνιας τομής κατασκευασμένος από κεραμίδες, πού τόν παρακολουθοῦμε σέ μήκος 6.50 μ.

Σε γήπεδο πού άγοράστηκε προσφάτως άποκαλύφθηκαν δύο κτίρια, πού όνομάστηκαν Μ και Ν. Τοῦ κτιρίου Ν έρευνήθηκαν δύο δωμάτια όπου βρέθηκαν όστρακα άγγείων, πήλινα σφονδύλια, λίθινα έργαλεία και άνθρωπόμορφα ειδώλια της περιόδου πού μνημόνευσα. Τοῦ δευτέρου κτιρίου Μ έρευνήθηκαν τέσσαρα δωμάτια τά όποια σέ ύστερότερους χρόνους χωρίστηκαν σέ μικρότερα. Και έδω βρέθηκαν τά ίδια με τοῦ κτιρίου Ν άντικείμενα.

Άνατολικώς τοῦ κτιρίου Μ ύπάρχει αύλή της όποίας τδ δάπεδο έχει ύποστει κατά καιρούς συντήρηση και έπισκευή. Έπάνω σ' αύτδ βρέθηκε κεφαλή ειδωλίου πού φέρει στδν λαιμό άνάγλυφα δηλωμένο περιάπτο. Τέλος, νοτίως τών δύο νέων κτιρίων Ν και Μ βρέθηκε δωμάτιο με πιθάρια και άλλα άγγεία για τήν άποθήκευση ύγρών.

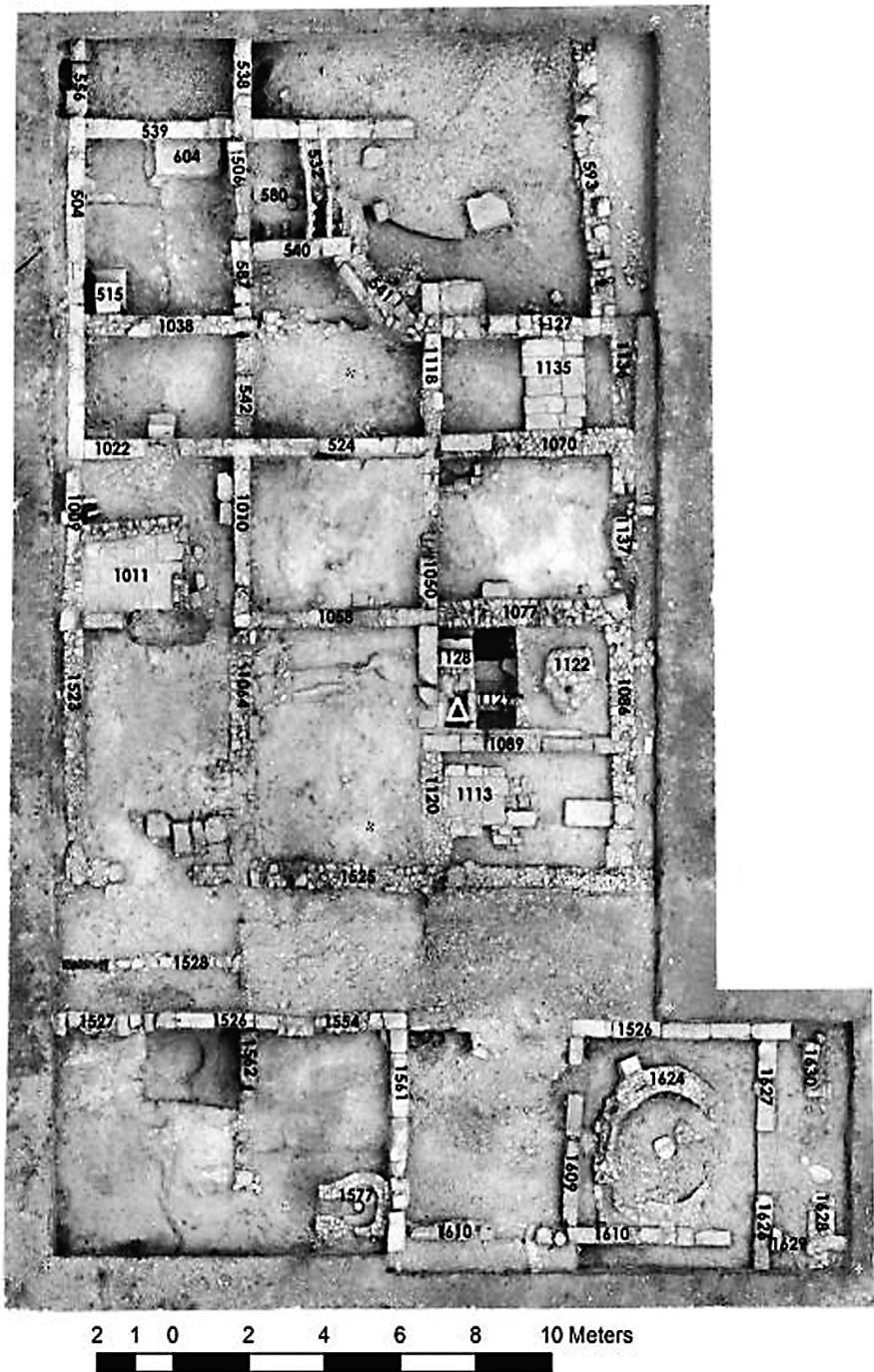
Στὴν ἀρχαία Σικυώνα ὁ κ. Ἰωάννης Λῶλος ἐρευνήσε σὲ τέσσερα σημεῖα ΒΔ. καὶ ΝΑ. τῆς ἀγορᾶς. Στὸ πρῶτο σημεῖο ἔγινε ἀνασκαφὴ στὸ Βορειοδυτικὸ δωμάτιο ὅπου στὴ ΒΑ. περιῖπου γωνία ἀποκαλύφθηκε χαμηλὸ ὑπόβαθρο διαστάσεων 0.93×1.76 καὶ ὕψους 0.10, ἴσως κλίνη, ποῦ χρονολογεῖται μὲ πιθανότητα στὸ ἀ΄ μισὸ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰώνα. Ἡ κεραμικὴ ποῦ χρονολογεῖ τὰ δύο συνεχόμενα πρὸς Νότον νοτιοανατολικά δωμάτια εἶναι ἀκόμη νεώτερη, τέλη τοῦ 2ου-ἀρχῆς 3ου μ.Χ. αἰ., πράγμα ποῦ δείχνει συνεχεῖ δραστηριότητα.

Σὲ ὑστερότερα χρόνια, ἕως τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ., χρονολογεῖται ὁ μεγάλος χῶρος στὸ ΒΑ. ἄκρο τοῦ συγκροτήματος, ὁ ὁποῖος περιεῖχε καὶ φερτὰ χῶματα μὲ ὄστρακα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ποῦ χρονολογοῦνται καὶ στὸν 7ο μ.Χ. αἰ., δηλαδὴ σὲ πρῶμο Βυζάντιο. Στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δωματίου βρέθηκαν κτισμένα ἢ κρυμμένα ἕνα γυάλινο ἀγγεῖο μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἀμφορεῖς ἀπὸ τὴν Κρήτη, τὴ Συρία καὶ τὴν Παλαιστίνη τῆς ἰδίας ἐποχῆς, σαφῆ μαρτύρια τοῦ ἐμπορίου κρασιοῦ ἢ ἄλλων ὑγρῶν κατὰ τὰ ἴδια μεταγενέστερα χρόνια.

Στὸ ἴδιο συγκρότημα πάντοτε, στὸ κέντρο τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, συνεχίστηκε ἡ ἔρευνα τῆς δεξαμενῆς, τῆς ὁποίας ἐξακριβώθηκαν οἱ διαστάσεις καὶ τὸ πλινθόστρωτο δάπεδό της. Ἡ τελευταία χρῆσις της τοποθετεῖται στὶς ἀρχῆς τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος.

Στὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τοῦ συγκροτήματος, σὲ δύο ὀρθογώνιους ἰσομεγέθεις περιῖπου χῶρους, ποῦ ὀρίζονται μὲ τοίχους, βρέθηκαν καὶ ἐρευνηθήκαν δύο καμίνια γιὰ ψήσιμο ἀγγείων ποῦ χρονολογοῦνται στὸν 1ο καὶ τὸν 2ο αἰῶνα μ.Χ. Ἡ παραγωγὴ τους, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τοῦ καμινιοῦ, ἦσαν κύπελλα, πρόχοι καὶ ἀμφορεῖς. Τὸ ἕνα καμίνι εἶναι στρογγυλὸ καὶ τὸ δεύτερο ἔχει σχῆμα ἀγλαδιοῦ.

Τὸ τρίτο σημεῖο τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 2016 ἦταν ὁ μικρὸς ναὸς βορείως τῆς παλαιστρας ποῦ ἀποκαλύφθηκε τὸ 2014 (*Ἔργον* 2014, 27 εἰκ. 18). Μὲ τὴν ἔρευνα τοῦ 2016 βρέθηκε καὶ ἡ ΝΑ. γωνία του, ὅπως καὶ κεραμικὴ στὴ ΒΔ. γωνία του, κυρίως σκύφοι καὶ κἀνθαροι, ποῦ χρονολογοῦνται στὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο. Βορείως καὶ ἐξωτερικῶς βρέθηκε στὴν ἀρχικὴ θέση του ἀνεπίγραφο βάθρο, πιθανῶς γιὰ ἀνάθημα.

7. Σικνών. Αεροφωτογραφία της ανασκαφής.

Ἐρευνα ἔγινε καὶ σὲ τέταρτο σημεῖο τοῦ ὅλου χώρου καὶ ἀποκαλύφθηκαν τὰ θεμέλια μεγάλου δωματίου, ποὺ χρονολογεῖται στὸν 1ο αἰ. μ.Χ. Νοτίως τοῦ χώρου βρέθηκε πηγάδι τοῦ ὁποίου ἡ ἀνώτερη ἐπίχωση χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ.

Σὲ πέμπτο σημεῖο τῆς ἀνασκαφῆς βρέθηκαν θεμέλια οἰκοδομημάτων τῶν ὁποίων ἡ κατασκευή, ἀπὸ τὴν κεραμική ποὺ βρέθηκε στὸ ἐπίπεδο τῶν θεμελίων, χρονολογεῖται στὸν 1ο αἰ. π.Χ.-1ο αἰ. μ.Χ. Κάτω ἀπὸ τὰ θεμέλια αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ παλαιότερα κτίσματα, ποὺ μένει νὰ ἐρευνηθοῦν.

Στὸν Ἅγιο Βασίλειο, στὸ Ξηροκάμπι Λακωνίας, κοντὰ στὴ Σπάρτη, ἡ κυρία Ἄδαμαντία Βασιλογάμβρου ἐρεύνησε τὸ οἰκοδόμημα ποὺ ὀνομάζει Δυτικὴ Στοὰ μὲ σκοπὸ νὰ ὀρίσει τὸ σημεῖο ὅπου βρισκόταν τὸ δωμάτιο μὲ τὶς πινακίδες Γραμ-

7. ΑΓΙΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΛΑΚΩΝΙΑΣ

8. Ἅγιος Βασίλειος Λακωνίας. Εἰδώλιο ἄντρα ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, ποὺ κρατεῖ μωσχαρακί.

9α-β. Άγιος Βασίλειος Λακωνίας. Αίγυπτιακός σφραγιστικός σκαραβαῖος τῆς βασιλείας τοῦ Amenhotep III.

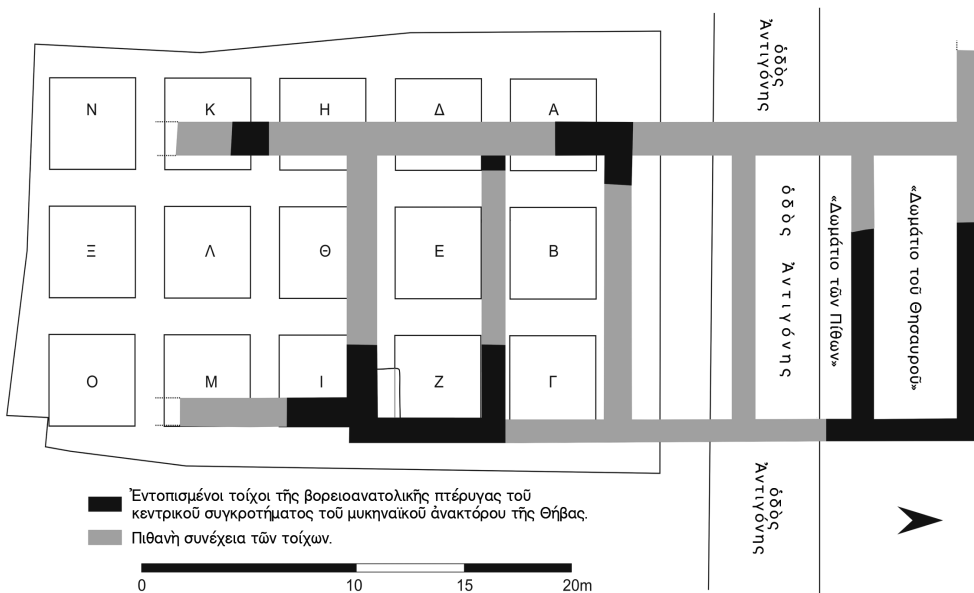
μικῆς Β γραφῆς, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ἀνασκαφέα ἦταν στὸν ὄροφο τῆς λεγόμενης στοᾶς, μᾶλλον οἰκοδομήματος μὲ ὑπόστεγο στὴν πρόσοψή του ἀναγκαῖο γιὰ πρακτικούς λόγους.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν καταλοίπων τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἀποκαλύφθηκε στρώμα δημιουργημένο ἀπὸ τὴν κατάρρευση τοῦ ὀρόφου τοῦ οἰκοδομήματος, ποὺ περιέχει οἰκοδομικὰ ὑλικά καὶ μεταξὺ αὐτῶν θραύσματα πινακίδων, τὰ περισσότερα ἐνεπίγραφα. Στὴ στοὰ ἢ ὑπόστεγο καθαρίστηκαν ἐντελῶς ἡ κτιστὴ βάση μὲ στερεωμένους τέσσερις πῖθους, ὡς καὶ ἓνα λιθολόγημα μὲ δύο πῆλινα ἀντικείμενα κυλινδρικήσ τομῆς ἀδιάγνωστησ χρήσης μέχρι στιγμῆς.

Τὸ σημαντικότερο εὑρημα ἦταν κυβόσχημος βωμὸς διαστάσεων 0.31×0.33×0.44 ἀπὸ μαλακὸ ἀσβεστόλιθο μὲ λαξευμένη ὀρθογώνια κοιλότητα ἀνοικτὴ στὴ μία μεγάλη ἐπιφάνεια καὶ δεύτερη τοξοειδῆ κοιλότητα στὴ μία μικρὴ ἐπιφάνεια. Ἐπάνω στὸν βωμὸ βρέθηκαν δύο κέρατα καθοσιώσεως, ἐπίσης ἀπὸ ἀσβεστόλιθο, κι ἓνα πῆλινο εἰδώλιο ἀλόγου, καὶ γύρω ἀπὸ τὸν βωμὸ ἕξι πῆλινα εἰδώλια ταύρων, ὡς καὶ θραύσματά τους. Ἀκόμη βρέθηκε εἰδώλιο ἄντρα ἀπὸ ἔλεφαντόδοντο, ποὺ κρατεῖ στὴν ἀγκαλιά του ἓνα μοσχαράκι, ὡς καὶ αἰγυπτιακὸς σφραγιστικὸς σκαραβαῖος τῆς βασιλείας τοῦ Amenhotep III (1402-1365). Τὰ εἰδώλια χρονολογήθηκαν στὴν ΥΕ III2 περίοδο, ἐνῶ ἓνα ἀκόσμητο κυάθιο ποὺ βρέθηκε μαζί χρονολογεῖται στὴν ΥΕ IIIA2 περίοδο.

Με τη συνεργασία της Έφορείας Αρχαιοτήτων Θηβών συνεχίστηκε υπό τη διεύθυνση του κ. Βασιλείου Άραβαντινοῦ ἡ ἀνασκαφή τοῦ κεντρικοῦ συγκροτήματος τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου. Κατὰ τὸ 2016 ἀποκαλύφθηκαν νέα δωμάτια τὰ ὁποῖα, ὅπως ὑποθέτουν οἱ ἀνασκαφεῖς, ἀνήκουν στὴν ἀνατολική πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου. Ἡ ἀνασκαφή γίνεται μὲ τὴ μέθοδο τῶν τομῶν. Στὶς νέες ποὺ ἀνοίχτηκαν τὸ 2016 βρέθηκαν καὶ ἄλλα οἰκοδομικὰ λείψανα τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς ὁποίας τὸ ψηφιδωτὸ δάπεδο τῆς κρήνης ὅπου εἰκονίζονται θαλάσσια εἶδη, ψάρια καὶ θαλασσινά, εἶχε βρεθεῖ τὸ 2013 (Έργον 2013, 36).

Κατὰ τὴν ἀνασκαφή τοῦ 2016 βρέθηκαν ἀσφαλῆ πλέον λείψανά της. Σκάλα ἡμικατεστραμμένη, κυβόσχημη βάση μὲ ἀνάγλυφη διακόσμηση ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι συμφυῆς ἡ βάση ἰωνικοῦ ἢ κορινθιακοῦ κίονος. Ἀπὸ τὰ εὐρήματα οἱ ἀνασκαφεῖς πιστεύουν ὅτι ὑπῆρχε ἐκεῖ σκευοφυλάκιο καὶ πλησίον ἐργαστήριο.

10. Θήβα. Γενικὸ τοπογραφικὸ τῆς ἀνασκαφῆς.

Άδιαγνώστου ακριβοῦς προορισμοῦ εἶναι οἰκοδόμημα σχεδὸν τετράγωνο, 15×16 μ., κατασκευασμένο ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς λιθοπλίνθους, ἑλληνιστικῶν χρόνων, ποὺ χρησίμευε γιὰ ἐμπορικὴ χρῆση ἀλλὰ καὶ γιὰ θρησκευτικὴ. Ἀπὸ τὰ κινητὰ εὐρήματα, ἀναθηματικὸν χαρακτήρα, φαίνεται πιθανὴ ἢ τέλεση ἠρωολατρείας. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ εἶναι κτισμένο ἐπάνω στὸ στρώμα καταστροφῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου καὶ μεταξὺ τῶν εὐρημάτων ἔχουμε μολύβδινα σταθμά, σφονδύλια, πῆλινα ὑφαντικὰ βάρη, νομίσματα καὶ ψήφους ἀπὸ φαγεντιανή.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἑλληνιστικὸ οἰκοδόμημα βαίνει κυκλώπειος μυκηναϊκὸς τοῖχος, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ συνέχεια τοῖχου τοῦ πιθεῶνος. Ἡ κεραμικὴ ποὺ βρέθηκε στὸν χώρο τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων εἶναι θραύσματα ἀμφορέων, πρόχων, λεκανίδας, κεραμίδες στέγης, καὶ χάλκινα καὶ μολύβδινα ἐλάσματα.

Μικρὸ τμήμα δωματίου, πλάι στὸ λεγόμενο δωμάτιο τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ μυκηναϊκοῦ στρώματος, ἐρευνήθηκε καὶ βρέθηκαν, μεταξὺ ἄλλων, τεμάχια χαλκοῦ καὶ μολυβιοῦ, εἰδῶλιο ταύρου, σουβλί ἀπὸ ὅστὸ καὶ κεραμικὴ τῆς ΥΕ ΙΙΒ.

Τὰ λείψανα τοῦ νότιου τοῖχου τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφιῶν φέρουν στρώση λευκοῦ κονιάματος, ὅπως ἐπίσης τὸ δάπεδο τοῦ δωματίου, μάλιστα σὲ πολλὰς στρώσεις. Τὸ ἴδιο κονίαμα καλύπτει κι ἓνα θρανίον προσαρτημένο στὸν τοῖχο. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ θρανίου βρέθηκαν ἐνσωματωμένα πολλὰ θραύσματα πῆλινης λάρνακος, ὡς καὶ ἀποσπάσματα τοιχογραφιῶν μὲ σπεῖρες, παπύρους καὶ ρόδακες.

9. ΟΓΧΗΣΤΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Στὴν Ὀγχηστὸ τῆς Βοιωτίας, στὴ θέση Στενὴ Μαυρομματίου, συνεχίστηκε ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἀπὸ τὸν κ. Ἰωάννη Μυλωνόπουλο σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Θηβῶν.

Στὴ λεγόμενη θέση Α ὅπου ἔχει βρεθεῖ οἰκοδόμημα, πιθανῶς τὸ βουλευτήριον, πλάι του, στὸ τραπεζοειδὲς κτίσμα ἢ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε τὸ στρώμα τῶν κεράμων τῆς στέγης τοῦ κτιρίου ποὺ κατέρρευσε, τὸ λεγόμενο στρώμα καταστροφῆς. Τοῦ κτιρίου βρέθηκε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βόρεια θύρα καὶ δεύτερη στὴν ἀνατολικὴ πλευρά.

11. Όγκηστὸς Βοιωτίας. Ἀεροφωτογραφία τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἀνατολικῶς τοῦ τραπεζοειδοῦς κτιρίου βρέθηκε μέρος τοῦ στερεοβάτου ναοῦ κατασκευασμένου ἀπὸ ἀσβεστόλιθο στὰ ὑστεροκλασικὰ χρόνια. Εὐρήματα ὑπῆρξαν ἀπὸ χαλκὸ καὶ σίδηρο, ὡς καὶ νομίσματα διαφόρων τόπων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἓνα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Στὴ θέση Β βρέθηκαν μεγάλα ἰωνικὰ κιονόκρανα, σφόνδυλος μεγάλου ἐπίσης ἰωνικοῦ κίονος, θραύσματα ἀπὸ πῆλινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, κυρίως ἀπὸ σίμες ποὺ πιθανῶς ἀνήκουν στὸ μεγάλο τετράγωνο κτίριο γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγινε λόγος πέρυσι¹. Τέλος, βορείως τοῦ τετραγώνου κτιρίου ἀποκαλύφθηκαν πέντε χῶροι ἢ δωμάτια. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐνὸς βρέθηκαν ὄστρακα χρηστικῶν ἀγγείων.

1. Ἔργον 2015, 30.

10. ΘΕΡΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

Στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στὸν Θέρμο τῆς Αἰτωλίας ὁ κ. Ἰωάννης Παπαποστόλου συνέχισε τὴν ἔρευνα τῶν δύο μεγάλων κλίμακων ποὺ βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ στοᾶ. Οἱ κλίμακες ἦσαν προσιτὲς ἀπὸ δύο μνημειώδεις πύλες, ἀνοιγμένες στὸν πίσω τοῖχο τῆς στοᾶς. Ἡ βόρεια πύλη πλάτους 4.40 μ., ἔφερε πώρινες παραστάδες τῶν ὁποίων σώζεται τὸ κατώτερο μέρος, ἐνῶ ἡ νότια, πολὺ εὐρύτερη, πλάτους 7 μ., εἶχε καὶ αὐτὴ πώρινες παραστάδες ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου πλάτους τῆς τὸ μεγάλο ἀνώφλι τῆς στηρίζαν πλὴν τῶν παραστάδων καὶ δύο πεσσοὶ ἀνάμεσά τους. Ὁ χῶρος ἀνάμεσα στὶς πύλες, ποὺ δὲν ἔφεραν θυρόφυλλα, καὶ τὶς κλίμακες, ἦταν πλακοστρωμένος.

Ἡ ἐκ νέου ἀποκάλυψη τοῦ ΝΑ. ἀναλήμματος τῆς ἀγορᾶς, ποὺ εἶχε ἐρευνηθεῖ κατὰ τὰ ἔτη 1901-1902 ὁ Γεώργιος Σωτηριάδης, ἐρμηνεύει καὶ τὸν προορισμὸ τῆς νότιας κλίμακας ἢ ὁποῖα ἔφερε στὸ ἄνδηρο ποὺ στηρίζει τὸ ἀνάλημμα. Ὡς πρὸς τὴ χρονολόγηση, πρώτη διαπίστωση εἶναι ὅτι οἱ κλίμακες ἀχρηστεύθηκαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, συγχρόνως μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς ἀγορᾶς.

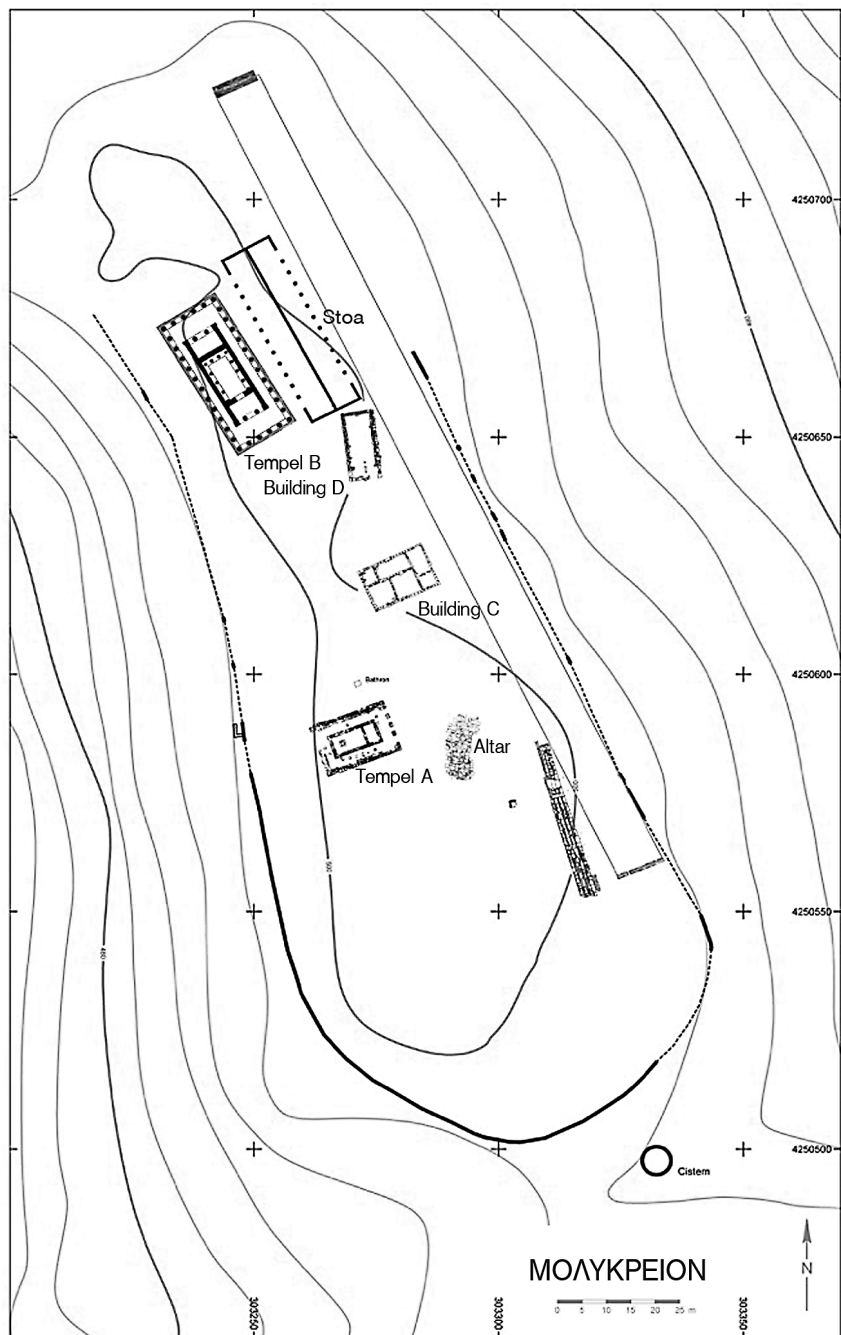
12. Θέρμος. Πύλη τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς καὶ κλίμακα.

Ἡ πρώτη ἔρευνα τῆς ἀκρόπολης τοῦ ἀρχαίου Μολυκρείου στήν Αἰτωλία κοντὰ στό Ἄντίοριο, τὸ ὁποῖο στὸν Θουκυδίδη (II 86) ὀνομάζεται «Ρίον τὸ Μολυκρικόν», ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Ὀρλάνδο τὸ 1925 (ΑΔ 9, 1924/25, Παράρτ. 55-64), ὁ ὁποῖος ἐξεπόνησε καὶ τὸ τοπογραφικὸ σχέδιο τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων ἐρείπων. Παλαιότεροι μελετητές, ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ θέση τοῦ Μολυκρείου, ἦσαν ὁ William Martin Leake, ὁ W. J. Woodhouse καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος. Κατὰ τὸ διάστημα 2006-2015 ὁ κ. Νίκος Καλτσᾶς καὶ ἡ κυρία Ἀλίκη Μουστάκα μὲ νέες ἀνασκαφές ἐπεξετεῖναν καὶ συμπλήρωσαν τὴν ἔρευνα τοῦ Ὀρλάνδου, καὶ ἀπὸ τὸ 2016 ἡ ἔρευνα τοῦ Μολυκρείου περιελήφθη στὸ πρόγραμμα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας.

Σήμερα ὀνομάζεται Μολύκρειο κυριότατα τὸ ἱερὸ ποὺ ἀνέσκαψε ὁ Ὀρλάνδος καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἔρευνα συνεχίζεται ἔπειτα ἀπὸ μακρότατη διακοπή. Τὸ ἱερὸ κατὰ τὸν Ὀρλάνδο, ποὺ βασιζόταν σὲ μαρτυρία τοῦ Πανσανία (IX 31, 6), ἦταν ἀφιερωμένο στὸν Ποσειδῶνα. Θραῦσμα ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, ὅπου ἡ θεότης στὴν ὁποία ἀφιερώνεται τὸ ἀνάθημα εἶναι πιθανῶς ἡ Ἀθηνᾶ, δημιουργεῖ καὶ δεύτερο κύριο τοῦ ἱεροῦ ἢ τουλάχιστον δύο λατρευόμενες θεότητες.

Συντόμως μνημονεύω ὅτι ὁ Ὀρλάνδος εἶχε ἀποκαλύψει ἕναν δωρικὸ ναὸ 6x13 μ. τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. καὶ μία διπλὴ στοά, τὴν ὁποία θεώρησε ὡς προσωρινὸ ἐργαστήριον τῶν λιθοξόνων τοῦ ναοῦ. Ἐφερε ἀκόμη στὸ φῶς καὶ λείψανα ἄλλων κτισμάτων χωρὶς νὰ προχωρήσει σὲ συστηματικὴ ἀνασκαφή τους.

Οἱ σημερινοὶ ἀνασκαφεῖς χαρακτηρίζουν τὸν ναὸ τοῦ Ὀρλάνδου ὡς Β καὶ ὀνομάζουν ναὸ Α ἄλλον μικρότερο, βορείως τοῦ Β, τὸν ὁποῖο ὁ Ὀρλάνδος εἶχε ἀτελῶς ἀποκαλύψει. Ἡ νέα ἔρευνά του ἔφερε στὸ φῶς τὸ βᾶθρο τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος, τὸ ὁποῖο ἦταν χάλκινο. Ὁ ναὸς εἶναι ἰδιότυπος ἕνας σηκὸς μέσα σ' ἕναν οἶκο, δηλαδὴ γύρω ἀπὸ τὸν σηκὸ ὑπῆρχε ἕνας διάδρομος καὶ τὸ ὄλο στεγαζόταν μὲ κεραμίδια κορινθιακὰ καὶ λακωνικὰ ἀναμίξ, πράγμα ποὺ δείχνει ἔλλειψη πόρων, τουλάχιστον στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς λειτουργίας του. Ἡ κατασκευὴ του ἔγινε στὰ τέλη περίπου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. ἢ στίς ἀρχές τοῦ 3ου, ἐποχὴ στὴν ὁποία χρονολογεῖται θησαυρὸς ἀργυρῶν νομισμάτων θαμμένων κοντὰ στὸ βᾶθρο τοῦ λατρευτι-

13. Μολύκρειον Αιτωλίας. Νέο τοπογραφικό σχέδιο της ανασκαφής του Μολυκρείου.

κοῦ ἀγάλματος. Τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σώζεται καὶ ὁ μνημειώδης βωμός, διαλυμένος ἀπὸ τοὺς τυμβωρύχους, ποὺ συντόμως θὰ ἀναστηλωθεῖ.

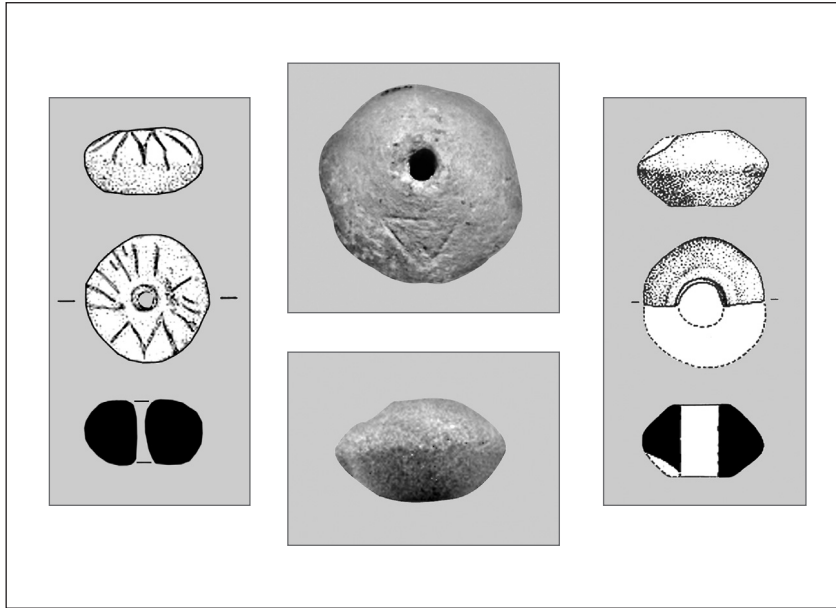
Οἰκοδόμημα ποὺ στέγαζε τὶς ὑπηρεσίες τοῦ ἱεροῦ εἶναι τὸ χαρακτηριζόμενο ὡς κτίριο Γ, χωρισμένο ἐσωτερικῶς σὲ ἕξι χώρους.

Πρὸς τιμὴν τῶν λατρευομένων θεοτήτων στὸ ἱερὸ γίνονταν καὶ ἀγῶνες, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν εὕρεση ἑνὸς ἀπλοῦ σταδίου μὲ τρεῖς βαθμίδες συνεχῶν ἐδωλίων, ποὺ χωρίζονται στὸ μέσον μὲ μονόλιθη τριβαθμὴ κλίμακα καὶ πιθανῶς χρονολογεῖται στὸν 5ο αἰῶνα, εἶναι δὲ κατασκευασμένο ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ διπλὴ στοά.

Κατὰ τὸ 2016 οἱ δύο ἀνασκαφεῖς ἐρεῦνησαν ἐκ νέου τὴ διπλὴ στοά. Τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης εἶναι ὅτι οἰκοδομήθηκε σὲ δύο περιόδους. Παλαιότερη εἶναι ἡ πτέρυγα ποὺ βλέπει πρὸς τὰ ΒΑ. καὶ σχετίζεται μὲ τὸ στάδιο, τὸ ὁποῖο ἐκτεινόταν μπροστά της καὶ ἔφερε ὡς στηρίγματα τῆς στέγης ἔντεκα λίθινους πεσσούς. Σὲ νεώτερη ἐποχὴ ἡ στοά διπλασιάστηκε πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ ἔφθασε σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ναό, καὶ φυσικὰ χρησίμευε στοὺς προσκυνητὲς τοῦ ἱεροῦ. Καὶ αὐτὴ ἔφερε στὴν πρόσοψη ἔντεκα ξύλινους στύλους, κατασκευὴ φθινοτέρα ἀπὸ τοὺς πεσσούς. Ἡ κεράμωση τῆς στοᾶς ἦταν λακωνικὴ καὶ ἡ ΝΔ. πτέρυγὰ της χρονολογεῖται στὰ πρῶμα ἐλληνιστικὰ χρόνια.

Στὴ Χαλανδριανὴ Σύρου, στὴ θέση Καστρί, ἡ κυρία Μαρίτσα Μαρθάρη συνέχισε τὴν ἀναζήτηση βραχογραφιῶν μέσα στὸν προϊστορικὸ οἰκισμὸ στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου καὶ στὰ μονοπάτια ποὺ ὀδηγοῦν ὡς αὐτόν. Βρέθηκαν βραχογραφίες τῶν ὁποίων τὰ θέματα εἶναι πρωτοφανῆ, σχηματικά, ποὺ χρειάζονται παράλληλα γιὰ νὰ ἐρμηνευθοῦν. Ὅπως παρατήρησε ἡ ἀνασκαφεύς, τὰ βραχογραφήματα τῆς Χαλανδριανῆς ἔχουν γίνει μὲ ἐπίκρουση καὶ ὄχι χάραξη, ἐξ αἰτίας τῆς σκληρότητος τῶν βράχων. Ἀκόμη, ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν πηλίνων σφονδυλίων τῆς ἀνασκαφῆς ἐπισημαίνει τὴν ὑπαρξὴ χαραγμάτων, τὰ ὁποῖα

12. ΧΑΛΑΝΔΡΙΑΝΗ
ΣΥΡΟΥ

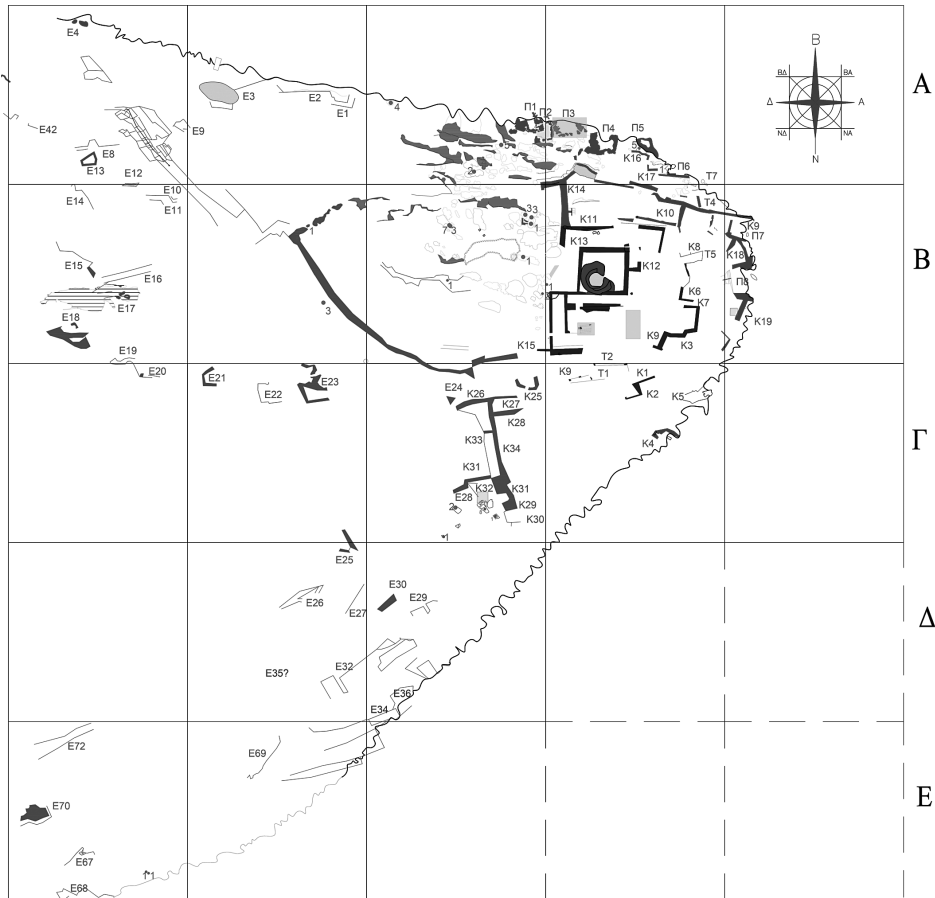

14. Χαλανδριανή Σύρου. Πήλινα σφονδύλια (σχέδια Νίκου Σεπετζόγλου).

μπορεί να δηλώνουν τον κάτοχο, και ακόμη την έλλειψη ύφαντικών βαρών, που μαρτυρεί ότι οι άργαλειοί στις Κυκλάδες κατά την πρωτοκυκλαδική περίοδο ήσαν όριζόντιοι και όχι κάθετοι.

13. ΒΑΘΥ ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑΣ

Στην Άστυπάλεια, στη θέση Βαθύ, στη βόρεια άκτῆ ὁ κ. Ἀνδρέας Βλαχόπουλος ἐρεῦνησε χώρους τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν δὲν εἶναι γνωστός, ὅπως ἴσως ἔχουν σχέση με δραστηριότητες ναυτικές ἢ ἀλιευτικές. Στὴν ἴδια περιοχὴ βρέθηκε νεκροταφεῖο βρεφῶν τὰ ὁποῖα εἶχαν ταφεῖ σὲ ἀγγεῖα. Λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὄστρεα ποὺ βρέθηκαν γύρω ἀπὸ τοὺς ἐγχυτρισμοὺς θεωροῦνται ὡς κτερίσματα. Ἐνα μόνον βρέφος ἔφερε μαζί του μιὰ χάνδρα ὡς κτερίσμα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀγγείου. Οἱ ταφὲς χρονολογοῦνται στὴν πρῶτη Πρωτοχαλκῆ ἐποχὴ καὶ τὰ εὐρήματα ἦσαν λαίμους στάμνου Πρωτοχαλκῆς ἐποχῆς, λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ ἐργαλεῖα ἀπὸ ὀψιανό.

15. Βαθὺ Ἀστυπалаίας. Γενικὸ τοπογραφικὸ σχέδιο.

Στὴ Ζώμινθο τῆς Κρήτης ἡ κυρία Ἔφη Σαπουναῖ Σακελλαράκη συνέχισε τὴν ἔρευνα σὲ περισσότερα σημεῖα τοῦ μεγάλου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος.

Συμπληρώθηκε ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου 59, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχει γίνει λόγος καὶ ἄλλοτε, καὶ ἡ ἔρευνα ἔφθασε στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἰσογείου, ὅπου βρέθηκαν θραύσματα πιθαριῶν καὶ ἄλλη κεραμικὴ.

Στὸν γειτονικὸν χώρο 17 βρέθηκε πεσσὸς στὸ κέντρο του καὶ στὸν 38 ἐπίσης βρέθηκε πεσσὸς καὶ μεταλλευτικὸς κλίβανος στὸ ἰσόγειο, ἐνῶ ὁ ὄροφος ποὺ ἦταν πλακοστρωμένος μᾶς ἔδωσε ἓναν σφραγιδόλιθο.

14. ΖΩΜΙΝΘΟΣ
ΚΡΗΤΗΣ

16. Ζώμινθος. Γενική άποψη τών έρειπίων.

Τοῦ νοτιότερου χώρου 47, ποῦ χρησιμοποιήθηκε καί σὰ νεώτερα χρόνια, έρευνήθηκαν οἱ τρεῖς ὄροφοί του καί κατὰ τὸ 2016 μᾶς ἔδωσε κεραμική, μία λίθινη ροζέττα, ποῦ χρησίμευε ὡς κεφαλή σὲ περόνη, δύο χάλκινα ἐγχειρίδια καί κομμάτια ἀπὸ ὄρεία κρύσταλλο.

Στὸν γειτονικὸ ἠώρο 37 στὸ ἰσόγειο βρέθηκαν 4 βάσεις κίωνων, θρανία στὴ βόρεια καί τὴ δυτικὴ πλευρά, ἕνας σφραγιδόλιθος ἀπὸ στεατίτη καί θραῦσμα ἔλεφαντοστοῦ ποῦ ἀνήκε σὲ ἔπιπλο. Στὰ μυκηναϊκὰ χρόνια ἡ προσθήκη τοίχου στὸ ἐσωτερικὸ του ἀχρήστευσε τοὺς δύο κίονες. Κριτήριο τῆς χρονολόγησης τῆς οἰκοδομικῆς αὐτῆς ἐπέμβασης εἶναι τμῆμα ψευδόστομου μυκηναϊκοῦ ἀμφορέως.

Τοῦ χώρου 40 τὸ ἰσόγειο ἦταν στρωμένο μὲ λίθους καί ἔφερε θρανία στῆς τρεῖς πλευρές του. Στὸν ὄροφο τὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ δαπέδου ἦταν κατασκευασμένο μὲ πηλὸ ἐνῶ τὸ ἀνατολικὸ ἦταν πλακόστρωτο. Τὰ εὐρήματα εἶναι ἕνας μεγάλος πίθος, τριπτῆρες, χάλκινο ἐγχειρίδιο, δύο διάτρητα σὲ σχῆμα ὀφθαλμοῦ λίθινα ἀντικείμενα καί ἕνα πήλινο πύραυλο.

Στήν ἀνατολική πτέρυγα τοῦ συγκροτήματος ἐρευνήθηκε ὁ χώρος 24, στὰ βαθύτερα στρώματα τοῦ ὁποίου βρέθηκαν ἀρχαιότεροι τοῖχοι. Νεώτεροι τοῖχοι, τῶν χρόνων τῆς ρωμαιοκρατίας, πού βρέθηκαν στὸ ἴδιο μέρος, μαρτυροῦν τὴ μεταγενέστερη χρήση του.

Στὸν χώρο 51 βρέθηκε βάση πολυθύρου πού ὁδηγεῖ στὸν χώρο 34A καὶ θύρα μεταξὺ τοῦ 51 καὶ 52, ἐνῶ στὸν χώρο 53, πού βρίσκεται ἀρκετὰ δυτικότερα, βρέθηκαν θρανία στὴ βόρεια καὶ τὴν ἀνατολική πλευρά του, πιθανῶς κι ἓνας βωμός. Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ εὕρεση ἀποθέτου στὴ ΒΔ. γωνία τοῦ χώρου 33, ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε περισσότερα ἀπὸ 200 ἀγγεῖα, κυρίως κωνικὰ κύπελλα, ρυτὰ καὶ χύτρες.

Στὴν Κουμάσα τῆς Κρήτης ὁ κ. Διαμαντῆς Παναγιωτόπουλος συνέχισε τὴν ἔρευνα τοῦ θολωτοῦ τάφου Β, πού εἶχε ἐρευνήσει παλαιότερα ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης, μὲ τὴν ἀφαίρεση τῶν ὀστέων τῶν δευτερογενῶν ταφῶν, τὰ ὁποῖα εἶχαν τοποθετηθεῖ χωρὶς τάξη καὶ παρουσιάζουν διάφορους βαθμοὺς καύσης καὶ θρυμματισμοῦ καὶ ἀνήκουν σὲ πρόσωπα διαφόρων ἡλικιῶν.

Ἐρευνήθηκε ἀκόμη ὁ χώρος Δ. καὶ ΝΔ. τοῦ τάφου, ὅπου εἶχε βρεθεῖ ἀποθέτης κτερισμάτων. Τὰ εὐρήματα εἶναι πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα: περίπου 110 ψῆφοι περιδεραίων, ὀκτὼ σφραγίδες, μεταξὺ τῶν ὁποίων μινωικὸς σκαραβαῖος μὲ γραμμικὴ παράσταση, ἀσημένιο δακτυλίδι μὲ ἐπίσης γραμμικὴ πα-

15. ΚΟΥΜΑΣΑ
ΚΡΗΤΗΣ

17. Κουμάσα. Μινωικὸς σκαραβαῖος.

18. Κουμάσα. Χρυσὸ κόσμημα.

ράσταση, σφραγίδες από δόντι ίπποποτάμου και από τοπικό λίθο, χρυσό φυλακτό μορφής κεφαλής ταύρου, θραύσματα λιθίνων αγγείων, έργαλεία και λεπίδες όψιανού.

Έξωτερικώς πάντοτε τοῦ θολωτοῦ τάφου Β έρευνήθηκε σημεῖο ὅπου εἶχε ἀποτεθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀρχαίους ποσότης ἐπίτηδες θρυμματισμένων αγγείων ποὺ εἶχαν χρησιμεύσει σὲ νεκρικές τελετές. Ἐκεῖ κοντά, σὲ ἐπίπεδο πρωτομινωικὸ ΠΑ, βρέθηκε λίθινο εἰδῶλιο.

Στὸν χῶρο Α. καὶ ΝΑ. τοῦ ταφικοῦ κτιρίου Γ ὅπου εἶχαν γίνεῖ δευτερογενεῖς ταφές, ἀποκαλύφθηκε τμήμα τοῦ μὲ ἔντονη κλίση πρὸς Β. πρωτομινωικοῦ ΠΑ ἐπιπέδου τοῦ νεκροταφείου. Στὸ ἐπίπεδο αὐτό, ἀλλὰ καὶ βαθύτερα, βρέθηκαν δύο σχεδὸν ἀκέραια αγγεῖα, ὄστρακα καὶ ὀστά. Κοντὰ βρέθηκε στὴν ἀρχική της θέση πρωτομινωικὴ ΠΑ πυξίδα, ποὺ χρονολογεῖ τὴν κατασκευὴ τοῦ ταφικοῦ κτιρίου Γ.

Ἡ μεταξὺ τοῦ κτιρίου Γ καὶ τοῦ τάφου Α ἀρχαία ἐπίχωση εἶχε έρευνηθεῖ ἀτελῶς ἀπὸ τὸν Ξανθουδίδη. Ἡ κατὰ τὸ 2015 έρευνα τοῦ χῶρου ἀπεκάλυψε κυκλικὸ ταφικὸ ἀποθέτη μὲ πολλές δευτερογενεῖς ταφές καὶ αγγεῖα. Τὸ 2016 βρέθηκε καὶ νέο στρῶμα ὁμοίων ταφῶν καὶ θραυσμάτων αγγείων πρωτομινωικῆς ΠΑ ἐποχῆς, τοῦ λεγομένου ρυθμοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου. Ἐχοντας ὑπ' ὄψη τὰ νέα εὐρήματα ὁ ἀνασκαφεὺς χρονολογεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς χρήσης τοῦ νεκροταφείου ἐνωρίτερα ἀπ' ὅ,τι πιστεύεται σήμερα. Μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς νέας έρευνας τῆς Κουμάσας ὁ ταφικὸς ἀποθέτης, ὁ θολωτὸς τάφος Α καὶ τὸ ταφικὸ κτίριο Γ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν ἄλλων θολωτῶν τάφων Β καὶ Ε.

ΜΕΛΕΤΗ

Στὸν Βρανᾶ Μαραθῶνος οἱ κυρίες Μαρία Παντελίδου Γκόφα καὶ Ἄννα Φίλιππα Touchais καὶ οἱ κύριοι Gilles Touchais καὶ Νίκος Παπαδημητρίου συνέχισαν τὴν μελέτη τῶν μεσοελλαδικῶν τύμβων τῆς ἀνασκαφῆς Σπυριδωνος Μαρινάτου. Ἡ ἔρευνα μὲ τὸ γεωραντὰρ ἔδειξε πιθανὴ ὑπαρξὴ ἀγνώστων ταφῶν. Σημαντικὴ εἶναι ἡ διαπίστωση, μετὰ ἀπὸ ἐξέταση μὲ ραδιοχρονολόγηση, ὅτι τὸ ἄλογο ποὺ βρέθηκε θαμμένο στὸν τάφο 3 τοῦ τύμβου I χρονολογεῖται στὸ α΄ μισὸ τοῦ 15ου αἰ. μ.Χ., περίπου στὰ χρόνια τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἔτσι τὰ οἰαδήποτε συμπεράσματα καὶ ὑποθέσεις ποὺ συνάγονταν ἀπὸ τὴν ἀπόδοσή του στοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἶναι ἄκυρα.

Μελέτη ἔγινε καὶ τῶν λοιπῶν τύμβων II-IV, τῶν ὁποίων ἐπανεξετάστηκαν τὰ στοιχεῖα ποὺ τοὺς ἀπαρτίζουν, τὰ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ τὰ εὐρήματα, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν γνωστά. Ἐνδιαφέρον ἔχει τμῆμα ἀγγείου ἀπὸ τὴν Αἴγινα καὶ ἄλλο πιθανῶς ἀπὸ τὴν Κέα ἀπὸ χῶρο μεταξὺ τῶν Τύμβων I καὶ II.

Ἀπὸ τὸν Τύμβο III προέρχεται κύλιξ μὲ ζῶνες ἀντιθετικῶν σπειρῶν τῆς ΥΕ IIIA1 περιόδου καὶ ἀπὸ τὸν Τύμβο IV ἀρκετὰ ἀγγεῖα ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ΥΕ IIIA1 ἕως τὴν ΥΕ IIIG περίοδο.

Μὲ τὴ λεπτομερῆ ἐξέταση τῶν λειψάνων τῶν νεκρῶν τῶν Τύμβων III καὶ IV προσδιορίστηκαν μὲ ἀκρίβεια ὁ ἀριθμὸς, τὸ φύλο καὶ ἡ ἡλικία τους.

Στὸ Ντικιλὶ Τὰς ὁ κ. Pascal Darque καὶ οἱ κυρίες Χάϊδω Κουκούλη Χρυσανθάκη, Δήμητρα Μαλαμίδου καὶ Ζωὴ Τσιρ-

BRANA
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

ΝΤΙΚΙΛΙ ΤΑΣ

τσώνη μελέτησαν δύο οικίες τοῦ τομέως 6, τὴν οἰκία 4 τῶν ἀνασκαφῶν 1989-1996 καὶ τὴν οἰκία 1 τῶν ἀνασκαφῶν 2008-2013. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε στὶς φυτικές προσμίξεις ποὺ μεταχειρίστηκαν οἱ Ἀρχαῖοι γιὰ νὰ ἰσχυροποιήσουν τὴ λάσπη μὲ τὴν ὁποία κάλυπταν τὶς εὐτελεῖς οἰκοδομές τους.

Ἀπὸ τὸν τομέα 2 προέρχεται τμήμα λαβῆς ἀγγείου, ποὺ ἔχει διακοσμηθεῖ μὲ χρυσὴ βαφή καὶ χρονολογεῖται στὴ Νεώτερη Νεολιθικὴ II/Χαλκολιθικὴ περίοδο. Ἀκόμη ἔγινε μελέτη τῶν ποικίλων ἀντικειμένων ἢ κοσμημάτων ἀπὸ δόντια ἀγριοχοίρων, ἀπὸ λίθο καὶ ἀπὸ ὄστρεα.

ΖΑΚΡΟΣ

Κατὰ τὸ 2016 ὁ κ. Λευτέρης Πλάτων συνέχισε τὴ μελέτη τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀνακτόρου τῆς Ζάκρου. Ἄξιοσημείωτα εἶναι δύο ἐλλιπεῖς λαβὲς ἀμφορέων ἢ πρόχων μὲ σφραγίδες, τμήμα κυάθου μὲ γραπτὴ παράσταση διπλοῦ πελέκεως, μικρὰ κωδωνόσχημα μόνωτα κύπελλα καὶ τμήμα πήλινου μεγάλου σκεύους ὡς ὀρθογώνιο ταψί, τὸ ὁποῖο θεωρεῖται ὡς εἶδος σκάφης χρήσιμης σὲ οἰκιακὲς ἐργασίες.

Ἀποκαταστάθηκαν οἰκιακὰ ἀγγεῖα, χύτρες, ἀπὸ τὸ κτίριο F, ποὺ φέρουν ἔντονα ἴχνη φωτιᾶς καὶ ἄνω τῆς ἑκατοντάδος ποικίλα πήλινα ἀγγεῖα ἀπὸ τὸ Ἴσχυρὸ Κτίριο, ὡς καὶ τὸ πῶμα κυβοειδοῦς ἰδιοτύπου ἀγγείου ἢ σκεύους καὶ ἀμφορεὺς μὲ εὐρὺ κυκλικὸ στόμιο.

ΑΚΡΩΤΗΡΙ ΘΗΡΑΣ

Στὸ Ἀκρωτήρι Θήρας οἱ ἐργασίες ποὺ ἔγιναν μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Χ. Ντούμα καὶ μὲ δαπάνες τῆς Ἑταιρείας Πληροφορικῆς Kaspersky Lab, περιλαμβάνουν 1) ἀνασκαφὴ στὴν οἰκία τῶν Θρανίων, κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε ἀφαίρεση ἐπιχώσεων χωρὶς νὰ ὑπάρξουν νέα στοιχεῖα περὶ τοῦ κτιρίου.

2) Σημαντικότερα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα στὴ συντήρηση καὶ ἀποκατάσταση τῶν τοιχογραφιῶν τῶν ἀνασκαφῶν Μαρινάτου. Ἀπαρτίστηκαν τμήματα τῆς τοιχογραφίας τῆς Ξεστῆς 3 ποὺ εἰκονίζονται κυανοὺς πιθήκους, τῆς ζωφόρου μὲ τὶς χελιδονοφωλιές καὶ ἄλλης ζωφόρου μὲ παράσταση βραχῶδους τοπίου.

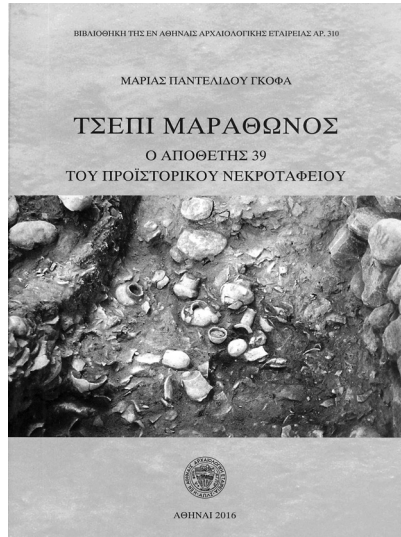
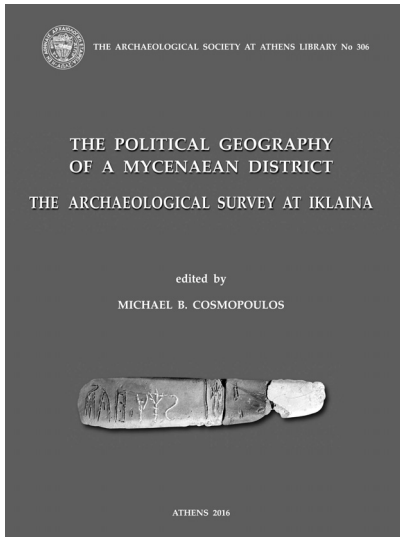
20. Άκρωτήριο Θήρας. Άνδρική μορφή (σχέδιο Νίκου Σεπεντζόγλου).

Έργασία έγινε και για τη συντήρηση και ανασύσταση των τοιχογραφιών του κλιμακοστασίου της Ξεστής 4 και μετά επί-
 πονο διαχωρισμό των θραυσμάτων της κάθε πλευράς του κλι-
 μακοστασίου άρχισαν να συντίθενται μέρη των τοιχογραφιών
 που εικονίζουν και ανθρώπινες μορφές. Ένδιαφέρον και ση-
 μαντικό είναι τμήμα τοιχογραφίας με άντρική μορφή προς δε-
 ξιά, όπως αποκαταστάθηκε από τον ζωγράφο κ. Σεπεντζόγλου.

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Πιστή ἡ Ἐταιρεία στὴν παράδοση ἐξέδωσε κατὰ τὸ 2016 τὰ τέσσερα περιοδικὰ της. Πρῶτη ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* τόμος τοῦ 2016 μὲ πρωτότυπες μελέτες, τὰ *Πρακτικὰ* δύο ἐτῶν, τοῦ 2014 καὶ 2015, τὸ *Ἔργον* τοῦ 2015 καὶ πέντε τεύχη τοῦ *Μέντορος*. Τὸ τεῦχος 115 περιέχει τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τῆς Ναννῶς Μαρινάτου, *Sir Arthur Evans and Minoan Crete. Creating the vision of Cnossos*. Τρεῖς εἰδικοί, ὁ κ. John Bennet, ἡ κυρία Ντόρα Βασιλικοῦ καὶ ὁ κ. Wolf-Dietrich Niemeier, ἀναλύοντας τὸ βιβλίον παρουσίασαν ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις. Τὸ τεῦχος 116 εἶναι ἀφιερωμένο στὰ 75 χρόνια ἀπὸ τὴν Κατοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ περιέχει ἔγγραφα ποὺ ἀφοροῦν τὶς ἀρχαιότητες κατὰ τὸ διάστημα 1941-1944. Τὸ τεῦχος 118 εἶναι ἀφιερωμένο σὲ πεζὰ καὶ ποιητικὰ κείμενα γραμμένα στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀπὸ σημερινοὺς λογίους. Μεταξὺ τους κυριαρχεῖ τὸ κείμενο τοῦ John D. Beazley, *Ὁ Ἡρόδοτος στὸ ζωολογικὸ κῆπο*. Τὸ τεῦχος 119 περιέχει καὶ αὐτὸ σύγχρονα κείμενα στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀφιερωμένα στὸν Ἰωάννη Καποδίστρια.

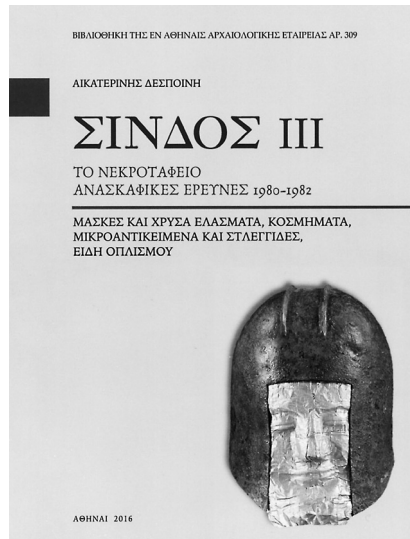
Ἀπὸ τὰ βιβλία μας πρῶτο ἐκδόθηκε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μιχάλη Κοσμόπουλου, *The political geography of a Mycenaean district. The archaeological survey at Iklaina* (BAE 306). Τὸ βιβλίον περιέχει τὴν προανασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἐγίνε στὴν περιοχὴ τῆς Ἴκλαινας κατὰ τὰ χρόνια 1999-2007, δηλαδὴ τὴ γεωγραφικὴ περιγραφή τῆς Ἴκλαινας καὶ τῆς περιοχῆς της, τὴν τοπογραφικὴ θεώρηση τοῦ χώρου, τὴν γεωφυσικὴ καὶ τὶς ὑποθέσεις ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὰ δεδομένα τῶν συγχρόνων ἠλεκτρονικῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐδάφους, τὴ χημεία ἢ τὴ σύσταση τοῦ ἐδάφους, τὴ μεθοδολογία τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπισκόπησης, τὸν ἀρχαιολογικὸ ἄτλαντα τῆς περιοχῆς ποὺ ἐπισκοπήθηκε

καί, τέλος, τὰ συμπεράσματα τῆς μακρᾶς ἔρευνας πὸν κατέληξε στὴν ἀνασκαφὴ τῆς Ἰκλαινας μὲ τὰ τόσο ἐνδιαφέροντα ἀπὸ κάθε ἄποψη ἀποτελέσματα πὸν ἀκοῦτε ἀπὸ τὸ 2008 ἕως καὶ τὴ σημερινὴ συνεδρία μας.

Ἀπὸ χρόνια περιμέναμε καὶ ἐπὶ χρόνια ἐτοιμαζόταν ἀπὸ τὴν κυρία Μαρία Παντελίδου Γκόφα τὸ βιβλίο τῆς *Τσέπι Μαραθῶνος. Ὁ ἀποθέτης 39 τοῦ προϊστορικοῦ νεκροταφείου*. Ἡ ὀνομασία τοῦ ἀποθέτη ὀφείλεται στὴ θέση τοῦ ἀνάμεσα στοὺς τάφους τοῦ νεκροταφείου. Εἶναι, ὅπως γίνεται φανερὸ στὸ νέο βιβλίο, μοναδικὸς σὲ περιεχόμενο καὶ ἔχει γίνῃ λόγος κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ του σὲ παλαιότερες συνεδρίες τοῦ Ἔργου καὶ σὲ συστηματικὲς ἐκθέσεις στὰ *Πρακτικά*, κατὰ τὶς ὁποῖες παρουσιάζονταν μερικὲς εἰκόνες τοῦ εὐρήματος. Τὸ νέο βιβλίο ἀποτελεῖ τὴ συνολικὴ καὶ συνθετικὴ παρουσίασή του.

Μὲ μέθοδο αὐστηρὴ περιγράφεται ἡ μορφή τοῦ ἀποθέτη, πὸν χαρακτηρίζεται ὡς λάκκος, ὅπως καὶ πραγματικὰ ἦταν. Περιγράφεται τὸ βαθμιαῖο γέμισμά του ἀπὸ τοὺς Ἀρχαίους. Ἀκολουθοῦν τὰ εἶδη τῆς κεραμικῆς καὶ ἡ ἀρχὴ γίνεται μὲ τοὺς ἀμφορεῖς καὶ τὸ τέλος μὲ τοὺς σκύφους. Βλέπουμε ὅλα τὰ χρηστικά ἀγγεῖα, ἀπλὰ ἢ μὲ διάκοσμο, σκευὴ τῆς καθημερινῆς

ζωής πού χρησιμοποιούσαν καὶ ὡς προσφορὲς πρὸς τοὺς νεκροὺς στὸ Πρωτοελλαδικὸ Τσέπι. Ἀπὸ μία θάλασσα ὀστράκων ἀπαρτίστηκαν ἑκατοντάδες ἀγγεῖα τὰ ὅποια ἀντιπροσώπευαν πλήρως ὅ,τι χρησιμοποιούσαν στὴ ζωὴ τους οἱ κάτοικοι ἐκεῖ, στὸν Μαραθῶνα κατὰ τὴν Πρωτοελλαδικὴ ἐποχὴ. Ἀποκτήσαμε μὲ τὴν ἀνασκαφὴ ἓνα βέβαιο, κλειστὸ, σύνολο πού θὰ χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς γιὰ τὴν ΠΕ καὶ τὴν παλαιότερὴ τῆς ἐποχῆ σὲ μελέτες ὄλων τῶν ἐρευνητῶν τῆς Ἀττικῆς. Φωτογραφίες τῶν ἀγγείων, σχέδιά τους καὶ τομὲς συνοδεύουν ἓναν πλήρη, συστηματικὸ κατάλογο πού συμπληρῶνεται μὲ παραρτήματα γιὰ εἰδικότερα θέματα: τὰ ἀποτυπώματα τῶν φυτικῶν πλεγμάτων στὶς βάσεις τῶν ἀγγείων ἢ τῶν ὑφασμάτων, τοὺς ὀψιανούς, τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ ζωικὰ ὀστά, τὴν ἀνάλυση μετάλλου καὶ τὴ ραδιοχρονολόγηση. Πίνακες σχεδίων καὶ εἰκόνων ἀγγείων, σχέδια στρωματογραφιῶν συμπληρῶνουν τὸ μεγάλο αὐτὸ βιβλίο, πού συμπληρῶνει τὸ προηγούμενο βιβλίο τῆς κυρίας Παντελίδου *Τσέπι Μαραθῶνος. Τὸ Πρωτοελλαδικὸ νεκροταφεῖο*, πού εἶχε ἐκδοθεῖ τὸ 2005.

Τὸ τελευταῖο δημοσίευμα τῆς χρονιάς εἶναι ἡ δημοσίευση παλαιᾶς ἀνασκαφῆς στὴ Σίνδο τῆς Μακεδονίας, πού εἶχε γίνει

κατὰ τὸ διάστημα 1980-1982. Εἶναι τὸ βιβλίον τῆς κυρίας Αἰκατερίνης Δεσποίνης σὲ τρεῖς τόμους 1.706 σελίδων συνολικῶς, ποὺ περιέχουν 486 σχέδια καὶ 1.767 εἰκόνες καὶ ἐπιγράφεται *Σίνδος. Τὸ νεκροταφεῖο. Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες 1980-1982*. Στὸν πρῶτον τόμον, μὲ ὑπότιτλον *Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν τάφων, τάφοι καὶ ταφικὰ ἔθιμα, τὸ σκελετικὸ ὕλικόν, περιγράφεται ἡ ἀνασκαφὴ, τὰ ταφικὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἀνθρώπινα λείψανα*. Σὲ Παράρτημα ὁ ἀνθρωπολόγος Jonathan H. Musgrave ἐκθέτει τὰ πορίσματα τῆς εἰδικῆς μελέτης του.

Ὁ δεῦτερος τόμος ἔχει ὑπότιτλον *Πήλινα, γυάλινα καὶ φαγεντιανὰ ἀγγεῖα, πήλινοι λύχνοι, μεταλλικὰ ἀγγεῖα, πήλινα εἰδῶλια καὶ πλαστικὰ ἀγγεῖα, νομίσματα*. Στὴ σύνταξιν τοῦ τόμου ἡ κυρία Δεσποίνη εἶχε ὡς συνεργάτες τὶς κυρίες Αἰκατερίνη Λιάμπη, Βασιλικὴ Μισσηλίδου Δεσποτίδου, Βασιλικὴ Σαριπανίδη καὶ τὸν κ. Μιχάλη Τιβέριο.

Ὁ τρίτος τόμος ἔχει ὑπότιτλον *Μάσκες καὶ χρυσὰ ἐλάσματα, κοσμήματα, μικροαντικείμενα καὶ στλεγγίδες, εἶδη ὄπλισμοῦ*. Πολλὰ καὶ ἀναπάντεχα ἐμπόδια καθυστέρησαν τὴ δημοσίευσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου. Σημασίαν ἔχει πλέον ὅτι ἡ δημοσίευσιν ἀποτελεῖ κτῆμα μας.

Στὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐκδόσεών μας, μονογραφιῶν καὶ περιοδικῶν, ἔχουμε πλέον τὴν βοήθειαν τῆς πρώην Διευθύντριας τοῦ Γραφείου Δημοσιευμάτων κυρίας Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδης ἢ ὁποῖα, μέλος τῆς Ἑταιρείας μας, μᾶς συντρέχει ἀμισθὶ μὲ τὶς συμβουλές της καὶ τὴν μεγάλην πείραν της.

ΑΡΧΕΙΟ

Τὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐταιρείας πλουτίστηκε τὸ 2016 μὲ μίᾳ μεγάλῃ προσφορὰ τῆς κυρίας Ἰφῆς Παπακωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἡ ὁποία, θυγατέρα τοῦ γνωστότατου πολιτικοῦ συγγραφέως καὶ ἀρθρογράφου Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου, κατέθεσε στὴν Ἐταιρεία τὸ ἐπιβλητικὸ σὲ ὄγκο ἀρχεῖο τοῦ πατέρα της. Δὲν ἔχουμε ἀκόμη πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ γιατί ἔπρεπε πρῶτα νὰ διαμορφωθεῖ ὁ εἰδικὸς χῶρος ἀπόθεσης καὶ μελέτης του. Γνωρίζουμε ὅμως τὸ περιεχόμενον τοῦ μεγαλύτερου μέρους του, καταταγμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου. Ἄπειρα ἀποσπάσματα τοῦ Τύπου τῶν ἡμερῶν τῆς δράσης του, ἔγγραφα, σημειώσεις συνιστοῦν ἓνα πολύτιμο σύνολο γιὰ τὴ μελέτη μιᾶς μακρᾶς περιόδου τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν πόλεμον ἕως τὸ 1991.

Δεύτερη προσφορά, ἀρχαιολογική, ἔγινε ἐκ μέρους τῆς κυρίας Λίλας Μαραγκοῦ, ἡ ὁποία μᾶς ἔδωσε καὶ ἄλλο μέρος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἀρχείου της. Φωτογραφίες, σχέδια, κείμενα καὶ ἔγγραφα προστέθηκαν στὰ ὅσα ἤδη ἀπὸ μακροῦ βρίσκονται στὴν Ἐταιρεία. Ὁ μελλοντικὸς μελετητὴς τῆς ἀρχαιολογίας τῆς Ἀμοργοῦ θὰ βρεῖ στὸ ἀρχεῖο μας πολύτιμα στοιχεῖα.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Ἡ εἰκοστὴ ἐβδόμη περίοδος τῶν μαθημάτων τῆς Σχολῆς Διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Συμβούλου κυρίας Ντόρας Βασιλικοῦ, ἦταν ἀφιερωμένη στὸ θέμα: «Αἶγαῖο - Μικρὰ Ἀσία. Ζῶνες πολιτιστικῶν ἐπαφῶν». Δίδαξαν διακεκριμένοι ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθο πρόγραμμα:

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΟΥΚΑ, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

2, 9 Νοεμβρίου 2016: Ἡ Τροία ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως τὴν ὕστερην ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ. Τὰ νησιὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ παράκτια δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΟΥΛΩΤΗΣ, Ἐρευνητὴς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

16 Νοεμβρίου 2016: Ὁ προϊστορικὸς λιμένιος οἰκισμὸς στὸ Κουκονήσι Λήμνου: Πολιτισμικὲς διασυνδέσεις Αἰγαίου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

23 Νοεμβρίου 2016: Νεολιθικὴ Μικρὰ Ἀσία: Ἡ σύγχρονη ἔρευνα ἀπὸ τὴν Εὐφορη Ἡμισέληνο ἕως τὶς ἀκτὲς τοῦ Αἰγαίου.

ANNA ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, Ὁμ. Διευθύντρια τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν

30 Νοεμβρίου, 7 Δεκεμβρίου 2016: Καραβάνια καὶ ἐμπόρια τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ: Τὸ ἀρχαῖο Kanish στὴν Καισάρεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐμπορικὰ φορτία στὴ μυκηναϊκὴ ἐποχὴ: Τὸ ναυάγιο τοῦ Uluburun στὶς ἀκτὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

WOLF-DIETRICH NIEMEIER, Prof. Dr. Dr.h.c., Διευθυντὴς τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν ἔ.τ.

14 Δεκεμβρίου 2016: Χετταῖοι καὶ Μυκηναῖοι. Δύο μεγάλες δυνάμεις τῆς ὕστερης χαλκοκρατίας σὲ σύγκρουση.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ, Δρ. Αρχαιολογίας

21 Δεκεμβρίου 2016: Γραφές και γλώσσες στη Μικρά Ασία κατά την εποχή του χαλκού και την πρώιμη εποχή του σιδήρου (2η και πρώιμη 1η χιλιετία π.Χ.).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

11 Ιανουαρίου 2017: Βυζάντιο και Έλληνισμός στην Κάτω Ιταλία και τη Σικελία.

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΟΥΚΑ, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

18 Ιανουαρίου 2017: Πτυχές/στιγμές της Κυπριακής Προϊστορίας.

ΜΑΡΙΑ ΙΑΚΩΒΟΥ, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

25 Ιανουαρίου 2017: Η Κύπρος κατά τη μετάβαση από την ύστερη εποχή του χαλκού στην πρώιμη εποχή του σιδήρου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Έρευνήτης του Ίνστιτούτου Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Βόννης

1 Φεβρουαρίου 2017: Η Κύπρος από τους αρχαίους έως και τους ρωμαϊκούς χρόνους μέσα από την εξέλιξη της ιερής τοπογραφίας.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΡΑΝΗ, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

8 Φεβρουαρίου 2017: Βυζαντινή Κύπρος, 4ος αί.-1191 μ.Χ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΖΟΥΡΝΑΤΖΗ, Διευθύντρια Έρευνών του Ίνστιτούτου Ιστορικών Έρευνών

15 Φεβρουαρίου 2017: Έλληνες και Πέρσες από την εποχή του Κύρου του Μεγάλου μέχρι την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Πολιτικές σχέσεις και πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΥ, Συνεργάτις του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος

21 Φεβρουαρίου 2017: Τα μνημειακά νυμφαία των ρωμαϊκών χρόνων στις πόλεις της Μικράς Ασίας.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΡΙΖΟΣ, Δρ. Αρχαιολογίας

1 Μαρτίου 2017: Άστικό περιβάλλον στη Μικρά Ασία κατά την παλαιοχριστιανική εποχή.

ΙΟΛΗ ΚΑΛΑΒΡΕΖΟΥ, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
8 Μαρτίου 2017: Βυζαντινή μικροτεχνία: κοσμική και θρησκευ-
τική τέχνη.

ΒΙΒΛΙΑΓΟΡΑ

Για άλλη μιὰ χρονιά ἡ ἐτήσια βιβλιαγορά μας ἔγινε στὶς 19-21 Μαΐου μὲ τὴ διεύθυνση τῆς Συμβούλου κυρίας Ντόρας Βασιλικοῦ καὶ τὴ συνεργασία τῆς Προϊσταμένης τοῦ Ἀρχείου κυρίας Ἰωάννας Νίνου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς διαθέσεως τῶν δημοσιευμάτων κ. Χριστόφορου Σπυριδάκη. Παλαιὰ ἀρχαιολογικὰ βιβλία, σειρὲς περιοδικῶν, νέες ἐκδόσεις ποὺ διαθέτει ἡ Ἐταιρεία σὲ περισσότερα ἀντίτυπα, ἀποσύρσεις ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη συνθέτουν ἓνα σύνολο χιλιάδων βιβλίων ποὺ διατίθενται σὲ προσιτὲς τιμές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τὰ τελευταῖα χρόνια γίνεται ὀλοένα καὶ πιὸ δύσκολο νὰ συνοψίσει κανεὶς τὴν προσφορὰ τῆς κάθε χρονιᾶς στὴν ἀρχαιολογία. Πρῶτη αἰτία εἶναι βέβαια ἡ ἔλλειψη ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς Ὑπηρεσίας, ποὺ ἄλλοτε γινόταν μὲ τὸ *Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο*. Ἐδῶ καὶ χρόνια δὲν γίνεται καὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ βασιζόμαστε σὲ ρεπορτάζ ἐφημεριδῶν τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀξιόπιστα.

Τὴν ἀντίθετη πορεία ἀκολουθεῖ ἡ συνεχῆς, σχεδὸν καθημερινή, ὀργάνωση συμποσίων, συνεδρίων, ποὺ δὲν δημοσιεύουν πρακτικὰ ἢ τὸ κάνουν ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἢ ὀργανώνουν ἐκθέσεις γιὰ θέματα χιλιοειπωμένα ποὺ μαρτυροῦν ἀμηχανία.

Ἀναπολώντας τὰ ἀρχαιολογικὰ γεγονότα τοῦ 2016, πέραν τῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν Ἑνῶν Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν, ποὺ ἔχουν δικούς τους τακτικούς ἀπολογισμούς, θὰ μνημονεύσω τὸν τάφο τοῦ Ἀριστοτέλη στὰ Στάγειρα, ποὺ ἐντυπωσίασε ἀλλὰ δὲν εἶχε συνέχεια μὲ μιὰ γραπτὴ, διεξοδικὴ καὶ ἄξια τοῦ εὐρήματος ἔκθεση. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ θεωρήθηκε ὡς δεδομένο κάτι ποὺ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἀποδειχθεῖ.

Στὴ Μακεδονία πάντοτε ἀναγγέλλεται ἡ κατασκευὴ ἑνὸς πολυκεντρικοῦ, ὅπως χαρακτηρίστηκε, Μουσείου τῶν Αἰγῶν στὴ Βεργίνα, ὅπου θὰ ἀνακατασκευασθεῖ καὶ τὸ ἀνάκτορο τῶν Αἰγῶν ἢ ἓνα τμῆμα του. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι σαφές, ἀφοῦ τὸ ὅλο θὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ 2023.

Ἡ σὲ ὅλους φανερὴ μείωση τοῦ γραπτοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου ἀντισταθμίζεται μ' ἓναν πακτωλὸ χρημάτων σὲ μιὰ ἐποχὴ φτώχειας, ἀπαισιοδοξίας καὶ ἀνησυχίας γιὰ ἓνα ζοφερὸ μέλλον ποὺ καθημερινῶς γίνεται παρόν. Ἰλιγγιώδη ποσὰ ξοδεύονται γιὰ κατασκευὴ νέων ἀρχαιοτήτων. Μνημεῖα ποὺ δὲν σώθηκαν ἀναδύονται ἀπὸ τὸ ἔδαφος ὡς ἄλλοι σπαρτοὶ ἀν-

θρωποι. Τὸ πρόβλημα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ κατασκευὴ νέων ἀρχαιοτήτων ἢ ἡ συντήρηση καὶ δημοσίευση αὐτῶν ποὺ ἔχουν βρεθεῖ; Ἀπάντηση δὲν ὑπάρχει γιατί τὸ θέμα ἔχει πάψει νὰ εἶναι ἐπιστημονικό. Οὔτε ἀκόμη πολιτικό.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ φύγετε μὲ αἴσθημα δυσάρεστο γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης σᾶς παρουσιάζω ἓνα μεγάλο μνημεῖο τῆς Ἀθήνας, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἀπουσίας ἀπὸ τὴ ζωὴ μας τὸ ξαναβρίσκουμε λαμπρό, νὰ συνεχίζει τὴν ἱστορικὴ πορεία του, καθὼς συνδέεται ἐδῶ καὶ πολλὰ δεκαετίες μὲ ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ τόπου μας. Ἡ Μητρόπολη τῆς Ἀθήνας, ὅπου ὅλοι κάποια στιγμή τῆς ζωῆς σας βρεθήκατε, μᾶς ξαναδόθηκε λαμπρότερη ἀπὸ πρὶν. Ὄνόματα μεγάλων ἀρχιτεκτόνων καὶ καλλιτεχνῶν συνδέονται μὲ τὴν οἰκοδόμησή της καὶ ὁ Γρηγόριος Ε΄ ἀναπαύεται ἐκεῖ. Εὐτυχῶς ἡ Ἐκκλησία, ὁ ἀρχαιότερος καὶ διαρκέστερος θεσμός, δὲν νεωτερίζει. Ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ ἓναν μεγάλο λογοτέχνη, τὸ σπουδαῖο δὲν εἶναι νὰ νεωτερίζεις ἀλλὰ νὰ τελειοποιεῖς, κάτι ποὺ πολλοὶ σημερινοί, καὶ ἀρχαιολόγοι μαζί, καὶ ἀγνοοῦν καὶ δὲν ἐννοοῦν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ	7
ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ	9
1. Γλυφάδα Ἀττικῆς	9
2. Μπροξιζα Μαραθῶνος	10
3. Μεσσήνη	12
4. Θουρία	14
5. Ἴκλαινα Μεσσηνίας	15
6. Σικυὼν	17
7. Ἅγιος Βασίλειος Λακωνίας	19
8. Θήβα	21
9. Ὀγχηστὸς Βοιωτίας	22
10. Θέρμος Αἰτωλίας	24
11. Μολύκρειον Αἰτωλίας	25
12. Χαλανδριανὴ Σύρου	27
13. Βαθὺ Ἄστυπαλαίας	28
14. Ζώμινθος Κρήτης	29
15. Κουμάσα Κρήτης	31
ΜΕΛΕΤΗ	33
Βρανᾶ Μαραθῶνος	33
Ντικιλὶ Τὰς	33
Ζάκρος	34
Ἄκρωτήρι Θήρας	34
ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ	36
ΑΡΧΕΙΟ	40
ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ	41
ΒΙΒΛΙΑΓΟΡΑ	43
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	44

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2016
ΑΡ. ΤΟΜΟΥ 63
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 2017
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΠΙΝΙΑ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.»
ΛΕΟΝΤΙΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑ
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΕΦΗΣ ΑΧΛΑΔΗ
«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΠΙΝΙΑ»
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΕΥ. ΑΝΔΡΟΒΙΚ

